ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Настаўніцкая газета

Выходзіць з 20 снежня 1945 года

№ 136 (5318) Аўторак, 27 лістапада 2001 года

Кошт у розніцу — 83 руб.

Семінары

Каледжы мадэрнізуюцца

21-22 лістапада на базе Мінскага дзяржаўнага тэхналагічнага каледжа праходзіў семінар-практыкум пад назвай "Трансфармацыя сярэдняй спецыяльнай адукацыі ва ўмовах стандартызацыі".

Семінар быў арганізаваны Міністэрствам адукацыі сумесна з Рэспубліканскім інстытутам прафесійнай адукацыі. У ім узялі ўдзел намеснікі дырэктараў ССНУ па вучэбнай рабоце, якія прыехалі з усёй рэспублікі, прадстаўнікі ўстаноў метадычнага забеспячэння і абласных упраўленняў адукацыі.

Перад удзельнікамі семінара-практыкума стаяла мэта вызначыць асноўныя задачы нарматыўнага, навукова-метадычнага і вучэбна-метадычнага забеспячэння ССНУ ў сувязі з укараненнем Агульнадзяржаўнага Класіфікатара спецыяльнасцей і кваліфікацый і распрацоўкай адукацыйных стандартаў па спецыяльнасцях.

Па словах Асі Пятроўны Канановіч, начальніка ўпраўлення метадычнага забеспячэння сярэдняй спецыяльнай адукацыі РІПА, стандартызацыя – гэта працэс працаёмкі. Ён прадугледжвае аналіз сацыяльна-эканамічнай сітуацыі, прагназаванне на 5-10 гадоў сацыяльнага заказу на тыя ці іншыя прафесіі, даследаванне рынку працы і сферы дзейнасці па кожнай спецыяльнасці. Усё гэта – з мэтай вызначыць кваліфікацыйныя патрабаванні да навучэнцаў ССНУ і такім чынам спраектаваць змест адукацыі, каб кожны выпускнік тэхнікума ці каледжа мог працаўладкавацца і быў канкурэнтаздольны. А.П.Канановіч падчас семінара атрымала Ганаровую грамату Савета Міністраў за плённую працу ў сваёй галіне.

На пленарным пасяджэнні выступіў таксама Аркадзь Ханонавіч Шкляр, рэктар Рэспубліканскага інстытута прафесійнай адукацыі. Гаворачы пра перспектывы развіцця айчыннай сярэдняй спецыяльнай адукацыі, ён зазначыў, што праз пэўны час усе навучальныя ўстановы гэтай ступені набудуць статус каледжаў і вышэйшых каледжаў, і апошнія стануць звяном вышэйшай школы.

На семінары працавалі спецыялізаваныя секцыі: "Педагогіка", "Эканоміка. Права", "Архітэктура і будаўніцтва", "Лёгкая прамысловасць" і інш. Іх удзельнікі абмяркоўвалі перспектыўны план распрацоўкі адукацыйных стандартаў і вучэбна-праграмнай дакументацыі па тых спецыяльнасцях, якія ўключаны ў агульнадзяржаўны класіфікатар.

Іна НІКІЦЕНКА.

Званок з рэдакцыі

І цёпла, і ўтульна

Семянецкая сярэдняя школа прызнана сёлета адной з навучальных устаноў Полаччыны, якая загадзя найлепшым чынам падрыхтавалася да працы ў зімовых умовах.

Дырэктар школы Таццяна Бацюлёва паведаміла, што ў бягучым рамонце памяшканняў прымалі непасрэдны ўдзел настаўнікі, старшакласнікі, іх бацькі.

Падчас вераснёўскіх пахаладанняў было выкарыстана пячное ацяпленне. У класных пакоях, кабінетах было цёпла і ўтульна.

Таццяна Уладзіміраўна прызналася, што ў свой час пры манціраванні паравога ацяплення тут недаўмеліся разбурыць пячную сістэму, прынялі ўсе захады, каб пакінуць яе як рэзервовую. Такім чынам з'явілася магчымасць падтрымліваць у школе цеплавы баланс, калі нават тэрміны абагрэву яшчэ не наступілі ці ўжо сышлі.

Тады вынікае пытанне: адкуль дровы?

Адказ Таццяны Уладзіміраўны гучаў амаль па-някрасаўску:

– З лесу, вядома...

Справа ў тым, што, па дамоўленасці з мясцовым лясгасам, тут увайшло ў звычку нарыхтоўваць як паліва паваленыя лес. Выгада – узаемная: школа з дровамі, лясгас – з праведзенай саначысткай.

– А ўвогуле, – паведаміла Таццяна Уладзіміраўна, – школьная кацельня забяспечана палівам на сёння больш, як на 110 працэнтаў.

Наш. кар.

Незвычайны тэатр у школе

Незвычайны тэатр моды існуе ў гомельскай сярэдняй школе № 35 ужо шосты год і дагэтуль з'яўляецца адзіным у горадзе. Артысты школьнага тэатра прымаюць удзел ва ўсіх конкурсах прыгажосці "Міс Гомель", былі ўдзельнікамі і лаўрэатамі міжнароднага фальклорнага студэнцкага фестывалю "Арт-сесія". А сёлета трапілі на прэстыжны нават для прафесіяналаў фестываль "Млын моды-2001", дзе паказалі сваю новую калекцыю "Раніца".

НА ЗДЫМКУ: удзельніцы школьнага тэатра моды са сваёй калекцыяй "Раніца".

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА, БЕЛТА.

Супрацоўніцтва

Бізнес садзейнічае развіццю адукацыі

Сваіх кліентаў трэба не толькі выхоўваць, але і адукоўваць - такога прынцыпу зараз прытрымліваюцца многія сур'ёзныя бізнесмены. Яны пачалі прымаць актыўны ўдзел у сферы адукацыі праз арганізацыю конкурсаў, прызначэнне прэмій, стыпендый, дараванне тэхнікі і абсталявання.

Кампанія Intel таксама лічыць сваім абавязкам падтрымліваць адукацыю ва ўсім свеце. Так яна выступае асноўным спонсарам Сусветных аглядаў навуковай і інжынернай творчасці школьнікаў Intel ISEF. Мэта іх – адукацыя сярод сённяшніх школьнікаў будучых таленавітых вучоных і падтрымка іх. Нашыя беларускія школьнікі ўжо ведаюць шлях на гэты агляд – праз праграму ў конкурсе "Intel Юніор". З кампаніяй Intel звязаны і шэраг іншых мерапрыемстваў, якія тычацца адукацыі. У 2000 годзе была запушчана яшчэ адна праграма: Teach to the Future "Адукацыя дзеля будучыні". Настаўнікі павінны ведаць, як камп'ютэрныя тэхналогіі могуць павысіць эфектыўнасць вучэбнага працэсу. У гэтым Intel аказвае садзейнічанне карпарацыя Microsoft. У рэалізацыю такога праекта будзе ўкладзена звыш 100 мільёнаў долараў у выглядзе грашовых сродкаў, абсталявання, а таксама дапамогі пры распрацоўцы вучэбных планаў і засваення школьных праграм. Праграма ахопіць паўмільёна педагогаў з 24 краін свету, да ліку якіх на пачатку 2002 года далучыцца Расія. Такая афіцыйная аб'ява прагучала на прэс-канферэнцыі, якую днямі кампанія Intel ладзіла ў Маскве.

Супрацоўніцтва Intel з расійскай адукацыяй пачалося з вышэйшай школы. Была атрымана дапамога на суму звыш двух з паловай мільёна долараў. Праграма "Адукацыя дзеля будучыні" – яшчэ адзін крок у гэтым кірунку, толькі ён ужо датычна сярэдняй школы.

Нашы дзеці вучацца ў стагоддзі высокіх тэхналогій, таму вельмі важна, каб яны ўмелі карыстацца тэхнікай, валодалі неабходнымі ведамі і навыкамі, сачылі за прагрэсам. Усяму гэтаму іх павінны абучыць іхнія настаўнікі, але тыя часта самі не падрыхтаваны па гэтым пытанні.

Як сказаў у сваім уступным слове Стэйсі Джэрод Сміт, генеральны кіраўнік бізнесу Intel у краінах Еўропы, Блізкага Усходу і Афрыкі, значнасць праграмы "Адукацыя дзеля будучыні" цяжка пераацаніць, бо грошы самі па сабе нічога не вырашаюць. Бізнес павінен актыўна садзейнічаць развіццю адукацыі. Эканоміка будучага залежыць ад якасці школьнага навучання і канкурэнтаздольнасці вучняў. Неабходна забяспечыць засваенне яшчэ са школьнай парты тых асноўных прынцыпаў, якія служаць рухавіком бізнесу – правільнае вызначэнне задач, аб'ектыўная ацэнка вынікаў, імкненне да дасягнення вызначаных мэт.

У Расіі гэтая праграма будзе ажыццяўляцца пры падтрымцы Міністэрства адукацыі Расійскай Федэрацыі і маскоўскага прадстаўніцтва кампаніі Microsoft. Да канца 2003 года 10 тысяч расійскіх настаўнікаў атрымаюць падрыхтоўку па практычным прымяненні інфармацыйных тэхналогій у навучальным працэсе. На іх навучанне Intel і Microsoft выдаткоўваюць больш за два мільёны долараў.

На прэс-канферэнцыі Каміль Ісаеў, менеджэр Intel па акадэмічных праграмах у краінах Усходняй Еўропы, падзяліўся некаторымі асаблівасцямі праграмы і яе вучэбным планам. Праект "Адукацыя дзеля будучыні" – гэта не традыцыйная дапамога па абсталяванні і, тым больш, не курсы камп'ютэрных навыкаў. Яна скіравана на вырашэнне канкрэтных задач. У аснову праграмы пакладзены распрацаваныя ў ЗША мадэль навучання настаўніцкай методыцы выкарыстання тэхнікі і выкананне звычайных вучэбных праграм па фізіцы, матэматыцы, біялогіі і г.д. Камп'ютэр павінен стаць добрым інструментарыем у рабоце настаўніка з класам. Вучэбны план "Адукацыя дзеля будучыні" адаптуецца да расійскіх умоў таму, каб ён адпавядаў мясцовай метадалогіі навучання, каб ён адпавядаў патрабаванням Міністэрства адукацыі Расійскай Федэрацыі, якое і кіруе ўсім гэтым працэсам.

Вучэбная праграма складаецца з 10 чатырохгадзінных модуляў і заснавана на сродках праграмнага пакета Microsoft Office XP, а таксама з выкарыстаннем прадукту Microsoft Publisher. Навучанне прадугледжвае работу з інтэрнет-рэсурсамі, праектаванне Web-старонак, засваенне офісных дадаткаў. Педагогі навучацца выкарыстоўваць базавыя інфармацыйныя тэхналогіі ў сваёй працы. Пасля праходжання курса кожны ўдзельнік праграмы атрымае па адной копіі прадукту Microsoft. Затым яны падзеляцца сваімі ведамі са сваімі калегамі. І такім чынам колькасць актыўных карыстальнікаў персанальных камп'ютэраў значна павялічыцца. З чаго вынікае, што расійскай школе неабходна будзе ўзмацніць годную адукацыю, каб годна выйсці на міжнародны рынак падзелу працы.

Пакуль жа ў Расіі ёсць дзве праблемы, якія стаяць на гэтым шляху – адсутнасць праграмнага прадукту і адсутнасць настаўнікаў, якія навучаны працаваць з камп'ютэрам. Нярэдка ў Расіі здараюцца такія выпадкі, як у вёсцы Кузькіна Саратаўскай вобласці, сведкам якой стаў прэзідэнт краіны Уладзімір Пуцін, калі камп'ютэр – усяго толькі ўпрыгожванне інтэр'ера ці, горш таго, падстаўка пад кветкі, бо ніхто ў школе не ведае, як абыходзіцца з такой машынай.

Дзеянні ўрада Расіі накіраваны на тое, каб у кожнай школе працаваў камп'ютэрны клас, каб школы былі падключаны да сеткі Інтэрнет. На прэс-канферэнцыі прагучала, што да канца года 31 тысяча сельскіх школ атрымае камп'ютэры. Праграма Intel вельмі дарэчы прыйшла на дапамогу расійскім школам. У абласных цэнтрах будуць адкрыты навучальныя цэнтры (каля 30) пры інстытутах павышэння кваліфікацыі, педагагічных ВНУ, класічных універсітэтах, дзе будзе праходзіць навучанне настаўнікаў.

Будучае Расіі ў свеце высокіх тэхналогій з такой праграмай можна лічыць ужо забяспечаным. Беларусі ж пакуль застаецца спадзявацца, што чарга дойдзе і да яе. Але да гэтага трэба імкнуцца – павялічваць колькасць вучэбных гадзін на матэматычна-прыродазнаўчыя прадметы, абсталёўваць школы сучаснай камп'ютэрнай тэхнікай, далучацца да Інтэрнета.

Святлана КІРСАНАВА.

Канферэнцыі

Змагаліся даследчыкі

У дні восеньскіх канікулаў на базе Мінскага абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі і перападрыхтоўкі кіруючых работнікаў і спецыялістаў адукацыі адбылася канферэнцыя школьнікаў вобласці па фізіцы і матэматыцы.

У рабоце канферэнцыі прыняло ўдзел больш за 80 вучняў гарадскіх і сельскіх школ Мінскай вобласці.

Для ўдзелу ў канферэнцыі было пададзена 29 заявак па матэматыцы і 43 па фізіцы і астраноміі. Работа праходзіла ў наступных секцыях: "Фізіка", "Фізіка і тэхніка", "Фізіка і экалогія", "Астраномія", "Алгебра" і "Геаметрыя". У якасці членаў журы выступалі выкладчыкі вышэйшых навучальных устаноў Мінска.

Дыпломы першай ступені атрымалі Міхаіл Гордзін, вучань Дзяржынскай беларускай гімназіі, за работу "Утварэнне калдобін на дарозе", Дзмітрый Касмачоў, вучань той жа гімназіі, за работу "Вывучэнне ўплыву цяжкіх металаў на сінтэз хларафілу", Дзмітрый Гурбо і Дзяніс Адамовіч, вучні гімназіі Салігорска, за работу "Оптыка светлаводаў", Марына Татарынава, вучаніца гімназіі Барысава, за работу "Таямніцы дзевяткі", Андрэй Дубоўскі, вучань Бараўлянскай гімназіі, за работу "Пра выбар геаметрычнай прагрэсіі з арыфметычнай" і Сямён Дзірко, вучань сярэдняй школы №2 Маладзечна, за работу "Задача пра зоркі".

Мы мяркуем, што даследчая работа, як адна з форм работы з адоранымі вучнямі, будзе развівацца, і абласная канферэнцыя, як вынік гэтай працы, а таксама прапанаваныя рэкамендацыі дапамогуць вучням Мінскай вобласці дастойна выступіць на рэспубліканскай канферэнцыі.

Людміла АСІПЕНКА, начальнік аддзела Мінскага абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі,
Наталля КРАСАЧКА, метадыст аддзела Мінскага абласнога інстытута павышэння кваліфікацыі.

Рэха з'езда

Гамбургскі рахунак, або Успамін пра будучыню

Гамбургскі рахунак - адмысловае паняцце. Калісьці барцы ў цырку клаліся на лапаткі па сцэнарыі антрэпрэнёра. Але раз у год яны збіраліся ў гамбургскай карчме і барукаліся пры зачыненых дзвярах і вокнах, вызначаючы сапраўдныя суадносіны сіл і клас, каб не схалтурыцца. Гамбургскі рахунак неабходны нам сёння ў адукацыі больш за ўсё. Без яго мы будзем вечна хадзіць па крузе, бо крытэрыі якасці працы ў адукацыі вельмі размытыя.

Калі гаварыць пра галоўныя спадзяванні ад II з'езда настаўнікаў, дык яны заключаліся менавіта ў магчымасці зверкі курса, паглыблення ў праблемнае поле, выдзялення ключавых супярэчнасцей, шліфоўкі крытэрыяльнай базы, якая дазваляе выканаць галоўныя дзеянні перад рашэннем любой складанай нешаблоннай задачы, вызначыць, што трэба ўлічыць і што можна пакінуць па-за ўвагай. Таму парадавалі на з'ездзе сустрэчы і ўзаеміны з вельмі многімі калегамі, якія ўвасабляюць прагрэс сярэдняй адукацыі Беларусі, якія прыехалі на з'езд не за тым, каб пачуць, якія рашэнні на ім будуць прыняты, а потым іх выконваць. Яны прыехалі на з'езд прымаць рашэнні, прычым у меншай ступені – у маштабах краіны, а ў большай – асабістыя рашэнні, бо яны пакарылі прафесійныя вышыні і адчулі, што на гэтых вышынях часцей за ўсё адзінокія. Гэта Святлана Сямёнава (Брэст), Генадзь Пальчык, Кацярына Пятруша, Лідзія Лізанец, Вольга Чарнавусава (Мінск), Міхаіл Скаварада (Клецк) і многія іншыя.

Напэўна, з'езд даў таму, хто здолеў узяць, і не даў таму, у каго гэта не атрымалася. Бо агульнавядомая ісціна сведчыць, што самага галоўнага вачыма не ўбачыш.

Што мяне абнадзейвае з убачанага, пачутага і перажытага на з'ездзе? Перш за ўсё тое, што два ключавыя выступленні – Прэзідэнта і міністра адукацыі – зроблены ў рамках разумення рэальных умоў, рэальных праблем і рэальных задач. Тое, што веды – не мэта, а сродак, і яго трэба расходаваць эканомна. Тое, што недапушчальны разрыў ва ўзроўнях навучання і выхавання. Тое, што структура адукацыі (вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай) не адпавядае структуры эканомікі, і мы трацім бюджэтныя сродкі неэфектыўна, прымушаючы потым спецыялістаў з вышэйшай адукацыяй займацца некваліфікаванай працай. Тое, што школа павінна дапамагаць вучню стаць адукаваным, прадпрымальным, мабільным, гнуткім і моцным чалавекам, які ўмее ставіць жыццёвыя задачы і вырашаць іх. Тое, што школе і дырэктару трэба прадаставіць больш самастойнасці, бо рэальныя змены адбываюцца менавіта там. Тое, што не былі прапанаваны пустыя абяцанкі аб паляпшэнні фінансавання, а пастаўлена задача больш эфектыўна выкарыстоўваць наяўнае. Тое, што ўзаемадзеянне з сям'ёй – атрыбут паспяховага выхавання і адукацыі дзяцей і развіцця школы. Тое, што прагучала і была пачута думка ўрача з Брэста пра тое, што галоўныя фактары, якія вызначаюць здароўе дзяцей у школе – гэта не фізкультхвілінкі і спаборніцтвы і нават не харчаванне, а перш за ўсё ўвесь лад працы і адпачынку. Аптымальныя нагрузкі, зразумелыя правілы, стасункі, псіхаэмацыянальная раўнавага і педагог у пытаннях здароўя дзіцяці больш важныя, чым урач, а значыць, ён і нясе адказнасць. Тое, што ясна і недвухсэнсоўна прызнаны факт немагчымасці належнага зместу і забеспячэння прыстойнага ўзроўню работы малакамплектнай школы і пастаўлена задача ўзбуйнення школ. Было б мэтазгодна ўнесці ў Закон "Аб адукацыі" папраўку, якая адлюстроўвала б патрабаванні вучняў і ўмовы для адкрыцця і існавання школы.

Што непакоіць? Паспешнасць і няўзгодненасць у планах розных звенняў сістэмы адукацыі. Новая праграма па фізіцы для 10 класа і падручнік В.Жылко паступілі ў школы ў другой палове верасня, а заняткі пачаліся, як вядома, 1 верасня. Адрозніваецца новы падручнік ад папярэдніх – кардынальна. Куды спяшаемся? Гэтак жа і са стандартамі адукацыі. Новыя задачы падрыхтоўкі новых падручнікаў у яшчэ больш сціслыя тэрміны аптымізму не дабаўляюць. Бо вядомая мудрасць сцвярджае: калі ты зрабіў што-небудзь хутка, але дрэнна, то ніхто не будзе памятаць, што ты зрабіў хутка; усе будуць памятаць, што ты зрабіў дрэнна. І наадварот. Дык якую памяць пра сябе мы хочам пакінуць?

Цэхавая салідарнасць педагогаў – ад настаўніка да міністра – ператварае школу ў ведамасны запаведнік. Гаворачы пра перагрузку вучняў, звычайна гавораць пра частку прычын (аб'ём матэрыялу, падручнікі). Гэта ў кожны канкрэтны момант – аб'ектыўныя прычыны. Але ёсць і суб'ектыўныя, унутраныя матывы настаўніка – яго фінансавы інтарэс. Бо сёння зарплата настаўніка вызначаецца колькасцю гадзін на тыдзень. Практыка апошняга 10-годдзя паказала, што на ўсіх узроўнях – ад школы да міністэрства, ад настаўніка да інспектара – усе зацікаўлены ў павышэнні колькасці гадзін свайго прадмета ў вучэбным плане школы. Ніхто ні разу не прыйшоў да мяне з прапановай зменшыць колькасць гадзін. З іншымі прапановамі – колькі заўгодна. Каб змяніць гэтую практыку, неабходны пошук і іншых крытэрыяў зарплаты, якія б заахвочвалі змяншаць колькасць гадзін прадмета ў вучэбным плане без зніжэння ўзроўню якасці. Гэтак жа і для дырэктара, загадчыка аддзела і г.д. – жорсткая прывязка фонду зарплаты да штатнага раскладу, што стымулявала б пашырэнне апарату. Асаблівую трывогу выклікае вострая праблема, толькі закранутая на з'ездзе (на 3-й секцыі і ў праекце рэзалюцыі) – пераемнасць сярэдняй і вышэйшай школы. На з'ездзе прагучала думка, што сярэдняя школа – падмурак сістэмы адукацыі, і ёй павінны дапамагаць усе, у тым ліку і вышэйшая школа. Пры гэтым не гаварылася, што павінна рабіць вышэйшая школа, каб не разбурыць гэты "падмурак". Бо правілы гульні па прыёме ў вышэйшую школу (плюс алімпіяды) дэ-факта ў апошняе дзесяцігоддзе ператвораны ў галоўныя крытэрыі ацэнкі якасці працы сярэдняй школы і дэфармуюць яе. Вядомы прыклады непрыёму ў 10 клас малакамплектнай сельскай школы 4 вучняў з 6 і пераможны рапарт праз два гады пра 100-працэнтнае паступленне. Можна сцвярджаць, што на гэтым рубяжы ігнаруюцца і Закон "Аб адукацыі", і правы дзіцяці. Бо праграма сярэдняй школы і праграма ўступных экзаменаў – гэта, вядома, розныя праграмы. Акрамя гэтага, правілы прыёму паяўляюцца недапушчальна позна. Усё гэта (і многае іншае) стварае абстаноўку чысцілішча, што прыводзіць маладога чалавека ў шокавы стан, з якога ён выходзіць з прыкметна пабляклай сістэмай каштоўнасцей і ідэалаў. Безумоўна, вышэйшая школа як гаспадар гэтага становішча праблему бачыць у іншым. І прапановы ўносіць іншыя. Рэктар з Магілёва прапанаваў арганізаваць цэнтралізаванае тэсціраванне для медалістаў у красавіку. Дадаткова да ўсяго. Напэўна, на камерцыйнай аснове, як і тэсціраванне абітурыентаў. Масавае тэсціраванне – гэта дарагая рынычная тэхналогія ва ўсім свеце. Ці не танней скасаваць ільготы для медалістаў і зрабіць медаль маральным фактарам заахвочвання. Ці трэба гаварыць, што ў нас пакуль няма незалежнага легітымнага інстытута, які мог бы кваліфікавана ажыццяўляць гэтую задуму, нават калі б яго мэтазгоднасць не выклікала сумнення.

Што ж рабіць з усімі гэтымі супярэчнасцямі? Жыць далей. Бо не ўсе супярэчнасці жыцця, адукацыі і школы можна вырашыць. На што ж тады разлічваць? На тое, што людзі, якія будуць займацца інтэрпрэтацыяй ідэй (г.зн. ператвараць задачы педагагічныя ў інжынерныя), зразумеюць, што жорсткі дэтэрмінізм у адукацыі – гэта анахранізм. Што многія з'явы маюць імаверны характар, і архітэктура ўздзеяння на сістэму мае значэнне яшчэ больш важнае, чым інтэнсіўнасць. Інакш вучань, настаўнік, дырэктар і ўся школа будуць жыць па двайных стандартах, і паняцце "гамбургскі рахунак" мы будзем выкарыстоўваць як літаратурны тэрмін.

Барыс КАНТАРОВІЧ, дырэктар Вілейскай гімназіі.

Дабрачыннасць

Італьянцы ў Іўі

Веранікa Грыбоўская, вучаніца з Іўя, разам са сваімі землякамі-аднакласнікамі адпачывала ў Італіі ў добразычлівай, сардэчнай сям'і Матэя Марыяна. І вось сеньёр Марыяна вырашыў разам са сваімі калегамі па асацыяцыі "Дапаможам ім жыць" (горад Кандзіна, вобласць Трэнціна) наведаць радзіму сваёй падапечнай - горад Іўе.

А першая паездка адбылася летам, калі італьянскі госць сустрэўся з дырэктарам школы-інтэрната Аляксандрам Чарняком і яго намеснікамі. Было дамоўлена, што італьянцы яшчэ раз прыедуць у кастрычніку, прывязуць гуманітарную дапамогу ў адпаведнасці з пажаданнямі, складзенай заяўкай. Яны зрабілі экскурсію па школе і ўпэўніліся, што ўстанова сапраўды мае патрэбу ў матэрыяльнай дапамозе, падтрымцы.

...Нядаўна італьянскія госці Матэй Марыяна і Адам Францэска зноў завіталі ў школу з невялікай па колькасці, але разнастайнай гуманітарнай дапамогай: школьна-пісьмовымі прыладамі, аддзеннем, медыкаментамі, мыйнымі сродкамі, прадуктамі харчавання. У дадатак да прывезенага са сваёй радзімы закупілі ў крамах Іўя цацкі, гульні, канструктары, бытавыя прылады, бо, пахадзіўшы па класах, кабінетах, спальнях, самі пераканаліся, што ўсё гэта вельмі неабходна школе, дзецям.

Але самы галоўны і дарагі падарунак па просьбе дырэкцыі добразычліўцы з сонечнай Італіі зрабілі тым, што падрыхтавалі і перадалі Аляксандру Веньямінавічу ўсе неабходныя дакументы на дзевяцімесны мікрааўтобус, які будзе дастаўлены, запэўнілі госці, у наступны прыезд разам з гуманітарнай дапамогай у адпаведнасці з заяўкай школы, якую яны папрасілі скласці, каб у чарговы раз даставіць менавіта ў першую чаргу тое, што найбольш неабходна і патрэбна дзецям і школе.

Кіраўніцтва Іўеўскай дапаможнай школы-інтэрната наладзіла для гасцей цёплы прыём. Яны былі запрошаны на агульнашкольнае свята восені, на якім гучалі песні, вершы, загадкі, прыказкі і прымаўкі, праводзіліся гульні, віктарыны, конкурсы, а пераможцы і прызёры атрымлівалі італьянскія падарункі. Гасцям з Італіі спадабалася, здзівіўшы сваёй якасцю і арыгінальнасцю выканання, выстава вырабаў з садавіны і агародніны, падрыхтаваная рукамі школьнікаў пад кіраўніцтвам і з дапамогай выхавальнікаў.

Іван ГОВАР.

Паважаныя чытачы!

Працягваецца падпіска на перыядычныя выданні на першае паўгоддзе 2002 года.

Падпісацца на "Настаўніцкую газету" можна ў любым паштовым аддзяленні ці ў агенцтве "Белсаюздруку".

Падпісны кошт на паўгоддзе для індывідуальных падпісчыкаў – 8400 рублёў; на квартал – 4200 рублёў; на месяц – 1400 рублёў.

Па ведамаснай падпісцы: на паўгоддзе – 22800 рублёў; на квартал – 11400 рублёў; на месяц – 3800 рублёў.

Індэкс для індывідуальнай падпіскі — 63867, для ведамаснай — 63363.

Сталічная адукацыя

Апошні ўрок у раскладзе

У школьнай праграме ёсць прадмет, які ў школьным раскладзе заўсёды стаіць апошнім. І самае сумнае - усё менш важкім становіцца ён увогуле ў школьным жыцці. Сапраўды, на вяршыні моды зараз матэматыка, фізіка, інфарматыка, нават фізічная культура. А вось тэхнічная праца стала нібыта як папялушкай. І настаўнікі працы, многія з першай і вышэйшай катэгорыямі, прыбіраюць з дзецьмі прышкольную тэрыторыю, прыводзяць у належны стан дрэвы і кустоўе. Нават нярэдка просяць выкладчыка: "Адпусціце ўжо дадому. Надакучыла гэтая школа..."

Выкладчыка тэхнічнай працы 181-й сталічнай школы Генадзя Эдуардавіча Кокара я ведаю даўно, найперш як аднаго з арганізатараў школьнага эколага-турыстычнага клуба "Зялёны дуб". Гэта той настаўнік, які ніколі не шкадуе для дзяцей ні асабістага часу, ні сіл. Праз пазакласную работу ён і наладзіў добры кантакт са сваімі вучнямі. Дзеці добра разумеюць неабыякавага чалавека. А за пятнаццаць гадоў працы здолеў стварыць у школе і нядрэнную матэрыяльна-тэхнічную базу для выкладання свайго прадмета. Таму калегі сёлета выбралі Генадзя Эдуардавіча кіраўніком Маскоўскага раённага метадычнага аб'яднання настаўнікаў працы.

На адным з пасяджэнняў аб'яднання ішла размова пра тое, як вярнуць былы аўтарытэт гэтаму школьнаму прадмету. (Хаця, скажам шчыра, і дваццаць гадоў таму многае залежала ад настаўніка). Папершае, у большасці школ, асабліва тых, што будаваліся ў апошнія дзесяць гадоў, недаукамплектаваны школьныя майстэрні. Даходзіць да абсурду - калі, напрыклад, настаўнік звальняецца, ён павінен па акце перадаць усё абсталяванне і інструменты адпаведнай камісіі. У адной школе новаспечаны выкладчык спытаў у свайго папярэдніка - дык чым ты, маўляў, працаваў чатыры гады, калі ў цябе нічога няма?

Па-другое, для таго, каб прайсці школьную праграму, напрыклад, па тэме "Дрэваапрацоўка", трэба знайсці неабходныя матэрыялы для вырабу той або іншай рэчы. Настаўнікі працы часта бываюць на так званых "блашыных рынках", рознага роду звалках, тэлефануюць сваім знаёмым і далёкім родзічам - можа, ёсць у каго магчымасць "дастаць некандыцыю". Працаваць жа трэба. І што цікава - у многіх атрымліваецца. Інструментарый вырабляецца нават са зламанай школьнай мэблі.

Па-трэцяе, часта выкананне школьнай праграмы залежыць ад адносін дырэктара школы да прадмета і асабіста настаўніка. Усё зразумела - калі настаўнік добрасумленна ставіцца да сваіх абавязкаў, любы нармальны дырэктар яго падтрымае. Бывае і так, што людзі працуюць разам не адзін дзесятак гадоў. І той жа дырэктар сам пачынаў з настаўніцкага хлеба.

Настаўнікі працы з сумам гавораць пра тое, што калі ў школу прыязджае камісія альбо высокія госці, іх вядуць у багатыя кабінеты з еўрарамонтам і жалюзі. І ніхто не спяшаецца ў школьныя майстэрні.

Мікалай Міхайлавіч Рудзянкоў працуе ў 67-й школе 23 гады. Мае вышэйшую катэгорыю, аўтарытэт і ў калег, і ў адміністрацыі. Усе інструменты ў яго ёсць - паспеў вырашыць праблемы дзесяць гадоў таму, калі яшчэ была такая магчымасць. А як быць, напрыклад, маладому настаўніку Мікалаю Харлановічу, які скончыў індустрыяльна-педагагічны каледж і толькі пачынае свой шлях? Не толькі "як быць" у сэнсе паўсядзённай працы ўвогуле, а і ў матэрыяльным сэнсе з першапачатковай стаўкай у 39 тысяч рублёў?

Увогуле, як гэта ні сумна, адносіны да прадмета "тэхнічная праца" ў школе - гэта нашы з вамі адносіны ўвогуле да фізічнай працы. Я б сказала - кваліфікаванай фізічнай працы. Ніводзін бацька (ці маці) не хоча бачыць сваё дзіця на заводзе, у цэху. Усе любымі магчымасцямі імкнуцца ўладкаваць, калі ўжо не ў ВНУ, то ў каледж альбо ліцэй. Ці, у горшым выпадку, прадаўцом. Гэта зараз універсальная прафесія. А школа, вядома, - гэта проста адбітак нашага сённяшняга жыцця.

На пасяджэнні метадычнага аб'яднання ішла размова і аб пераводзе тэхнічнай працы на новыя праграмы. Так званую "Тэхналогію". Вучыцца па некалькі разоў за жыццё нашым настаўнікам не ў навінку. Але ж новы прадмет, патрабуе новага абсталявання, новых інструментаў. Гэта зноў пацягне за сабой матэрыяльныя затраты. Яны, магчыма, будуць меншымі, чым зараз. Але таннейшае - не заўсёды лепшае.

Ішла размова і пра тое, што, магчыма, неабходны дзіцячыя крамы, кірмашы, якія б мелі падатковыя льготы, дзе дзеці маглі б прадаць свае вырабы. Гэта вельмі добрая ідэя, "рынкавая". Разам з тым, ці добра будзе, калі ў пагоні за звышновымі ідэямі хлопчыкі вырастуць"бязрукімі", ніякімі гаспадарамі ў сваім доме. Гэта важна для любога мужчыны - умець трымаць у руках малаток, нажоўку, адвёртку. Ды і, як сцвярджаюць вучоныя, калі ў дзіцяці развіваюцца рукі, то ў яго развіваецца і галава. На ўроку працы хлопчыкі бачаць перад сабой варты прыклад паводзін настаўніка (у большасці, гэта так). За Генадзем Эдуардавічам ягоныя вучні ходзяць натоўпам. І на ўроку, і ў пазакласны час. Ягоныя вучні - пераможцы шматлікіх гарадскіх выставак тэхнічнай творчасці. А макет малой скразняковай электрастанцыі ўпрыгожвае фае школы.

На пасяджэнні метадычнага аб'яднання было некалькі маладых жанчын. Ці не здарыцца аднойчы так, што, разам з тэхнічнай працай, са школы знікнуць і настаўнікі-мужчыны?

Ала ШАЎЦОВА.

Супрацоўніцтва

Розніца між намі — у пазіцыі настаўніка

На базе 159-й сярэдняй школы Мінска адбыўся семінар па праблемах выкладання матэматыкі, у якім, акрамя настаўнікаў-матэматыкаў, метадыстаў сталіцы, прымалі ўдзел госці з Галандыі - каардынатар нацыянальнага цэнтра ўдасканалення настаўнікаў спадар Кес (Kees) і настаўнік матэматыкі спадар Вім Куйперс (Wim Kuipers).

Галандскія настаўнікі наведвалі ўрокі матэматыкі, хіміі, фізікі, геаграфіі, англійскай мовы, размаўлялі з настаўнікамі, вучнямі. Іх цікавіла ўсё, што датычыцца навучальнага працэсу ў нашай школе: падручнікі, формы і метады правядзення ўрокаў, адносіны паміж вучнем і настаўнікам. І калі на пачатку нашай размовы я спытала іх пра ўражанні, дык пачула наступнае: "Нам вельмі спадабаліся адносіны паміж вучнямі і настаўнікам, павага ў гэтых узаемаадносінах, увага вучняў на ўроках, дысцыпліна і асабістая падрыхтоўка настаўніка да ўрока".

- Чым вызначаецца методыка галандскіх настаўнікаў, форма падачы матэрыялу? Ёсць прынцыповыя адрозненні ў параўнанні з беларускай?

Вім Куйперс: - Розніца паміж сістэмай выкладання ў Галандыі і вашай, напэўна, зыходзіць з культуры, гісторыі кожнай краіны. Беларускія настаўнікі вельмі шмат працуюць на ўроках. Галандскія - не змаглі б так. Настаўнікі беларускай школы шмат часу аддаюць тлумачэнню, а дзеці застаюцца дастаткова пасіўнымі. Я, у прыватнасці, даю ўрокі па наступнай схеме: хвілін дзесяць тлумачу матэрыял, потым на дошцы пішу спіс задач, якія вучні павінны рашыць за астатні час. Урок доўжыцца 50 хвілін. Абавязкова пытаю, ці згодныя з прапанаваным планам. Калі згодныя - пачынаюць працаваць. Што не паспяваюць зрабіць у класе - выконваюць дома. У нас настаўнікі, канешне, больш пасіўныя. Мы прывучваем дзіця да самастойнай працы, а настаўнік выступае ў большай ступені ў ролі кансультанта.

- Асноўны прыярытэт галандскай адукацыі - навучыць самастойнасці?

Вім Куйперс: - У Галандыі асноўны акцэнт у навучанні робіцца на актыўнасць вучняў. Зусім не тое, што я бачыў тут. Але пытанне не стаіць - добра гэта ці дрэнна. Як я адзначыў вышэй, усё залежыць ад умоў той краіны, дзе мы жывём. Нашы агульнаадукацыйныя школы патрабуюць ад вучняў асаблівых уменняў. Ва універсітэтах таксама неабходны такія ўменні. Для навучання там вельмі важна, каб студэнт мог працаваць самастойна, таму ў сярэдніх школах мы вучым самастойнасці і незалежнасці. Дзеці павінны самі вырашаць свае праблемы, а настаўнік толькі накіроўвае, а не дамінуе. Гэта ж датычыцца навучання прафесіі, такім чынам мы выкладаем тое, што карысна школьніку.

- Існуюць межы такой карыснасці?

Вім Куйперс: - Карысна для вучняў тое, што ім прыдасца ў далейшым жыцці.

- Якім чынам вырашаецца ў Галандыі праблема нагружанасці школьнікаў?

Кес: - Настаўнікі самі складаюць вучэбны план, вырашаючы, што іх вучням неабходна ведаць і колькі часу патрабуецца для атрымання такіх ведаў.

- Роля вучняў у гэтым працэсе?

Кес: - У нашай адукацыі існуюць тры ўзроўні - агульны, прафесійны і дауніверсітэцкі. Для кожнага ўзроўню ствараецца праграма. Падзел школьнікаў на ўзроўні пачынаецца з дванаццаці гадоў. Да 12 гадоў - пачатковая школа, з 12 да 16 гадоў - прафесійная адукацыя (ліцэйскія класы) і потым - дауніверсітэцкі ўзровень. У канцы навучання ў пачатковай школе дзеці праходзяць тэсціраванне, у ходзе якога выяўляецца, да чаго яны больш схільныя. Да ўвагі бярэцца пункт погляду і настаўніка.

Семінар скончыўся, але абмен інфармацыяй будзе працягвацца далей, бо цікавасць, якую выклікалі ў галандцаў настаўнікі і школьны калектыў школы № 159 Мінска, прывяла да рашэння наладзіць абмен настаўнікамі і вучнямі з мэтай вывучэння адукацыйнага вопыту кожнай дзяржавы.

Вольга ДУБОЎСКАЯ.

Адказваем чытачу

Як трапіць у валанцёрскі летнік

У рэдакцыю нашай газеты прыйшоў ліст ад Надзеі Мураленіч з Салігорска, якая цікавіцца валанцёрскім рухам. Яна пытаецца, дзе знаходзіцца такая арганізацыя і як можна трапіць у валанцёрскі летнік.

Гэта не адзінкавая праява цікавасці да валанцёрства. Яно на сёння - самая папулярная форма работы з моладдзю, што дазваляе спалучаць адпачынак, аздараўленне, працу, а таксама дабрачыннасць.

За апошні час у "Настаўніцкай газеце" было змешчана некалькі матэрыялаў, прысвечаных валанцёрскаму руху. У іх расказвалася пра адпачынак у якім-небудзь канкрэтным летніку, пра асаблівасці жыцця ў ім юнакоў і дзяўчат. Але як кожны школьнік ці студэнт можа ўдзельнічаць у валанцёрскім жыцці? Што трэба для таго? Каб патлумачыць тое нашым чытачам, я вырашыла звярнуцца ў Беларускі саюз моладзі, які якраз гэтым пытаннем і займаецца. Вось што расказаў мне Зміцер Савельеў, кіраўнік цэнтра занятасці БСМ:

- Часта да нас прыходзяць людзі ў маі ці чэрвені і кажуць пра тое, што яны хацелі б прыняць удзел у валанцёрскім летніку. Але ж мы адказваем ім, што пра гэта трэба было думаць загадзя, яшчэ на пачатку вучэбнага года. Не вядома чаму, але так здараецца. Адпачынак у такім летніку - гэта форма падтрымкі актывістаў БСМ. Іншымі словамі, чалавек павінен доўга паказаць сябе. Не абавязкова яму трэба быць членам нашай арганізацыі, але ён павінен удзельнічаць у нашых праграмах, у грамадскім жыцці. Звычайна школьнікі ці студэнты прапаноўваюць свае ідэі, - тое, што б яны хацелі зрабіць. Праграмы распрацоўваюцца для сябе і сваіх сяброў.

Гэта можа быць арганізацыя вечароў у навучальнай установе, КВЗ, канцэртаў, сустрэч з цікавымі людзьмі. Таксама вучань ці студэнт можа займацца адукацыйнай дзейнасцю, напрыклад, папулярызацыяй здаровага ладу жыцця сярод сваіх аднагодкаў. Са сваімі прапановамі трэба звяртацца ў раённы ці абласны камітэт БСМ. Калі там маладога чалавека заўважаць, падтрымаюць, гэта дасць яму падставы трапіць у валанцёрскі летнік.

- А як быць тым, хто жыве ў глыбінцы?

Работа з такімі рэгіёнамі ў апошні час, шчыра сказаць, аслабла. Але для тых, у каго ёсць вялікае жаданне ўдзельнічаць у нашых праграмах, гэта не перашкодзіць. Галоўная мэта нашай работы - патрыятычнае выхаванне моладзі. Я думаю, у кожнай вёсцы можна знайсці справу, звязаную з захаваннем нашай гісторыі, традыцый, нашай культуры. І трэба звярнуць на сябе ўвагу раённага ці абласнога камітэта БСМ. Цікавыя ідэі тут заўсёды патрэбныя. Да таго ж, цяпер у нас будзе праходзіць новая сістэма адбору тых, хто хоча ўдзельнічаць у рэспубліканскіх праграмах Беларускага саюза моладзі. Адбор ужо будзе праводзіцца не на абласным, а на цэнтральным узроўні. Таксама кожны з тых маладых людзей, хто ўдзельнічае ў нашых праграмах, зможа даслаць у Цэнтральны камітэт сваю заяўку. І калі ў яго будуць рэкамендацыі ад раённага ці абласнога камітэта БСМ, ён зможа прыняць удзел і ў рэспубліканскіх праграмах. Мы памяраны падтрымаць нашых актывістаў з глыбінкі. Так што жаданыя ўсе, хто хоча. Для тых, хто ўжо цяпер хоча ... Там больш, што ў наступным годзе мы плануем павялічыць колькасць нашых валанцёрскіх летнікаў. Таму нам абавязкова спатрэбіцца новыя ідэі, а таксама новыя людзі, якія дапамагалі б у арганізацыі праграм.

Гутарыла
Вольга ЗАЙКІНА.

Хоць пісьмо і не надрукавана

У рэдакцыю звярнуўся настаўнік Красавіцкай сярэдняй школы Клімавіцкага раёна Г.Г.Гулак з просьбай растлумачыць некаторыя пытанні аплаты працы па сумяшчальніцтве.

На ліст адказаў начальнік Магілёўскага абласнога ўпраўлення адукацыі В.С.Баганаў:

- Максімальны аб'ём вучэбнай нагрузкі, якую можа мець настаўнік (выкладчык) у адной і той жа адукацыйнай установе, заканадаўствам не ўстаноўлены. Аднак у мэтах недапушчэння зніжэння якасці выкладання вучэбная нагрузка, як правіла, не павінна перавышаць колькасці гадзін, якія адпавядаюць працы на паўтары стаўкі.

Калі аб'ём педагагічнай працы выкладчыка, які прыцягваецца для работы ў прафтэхвучылішчы, перавышае 240 гадзін у навучальным годзе, то афармляецца сумяшчальніцтва. У гэтым выпадку аплата працы робіцца пагадзінна, як гэта прадугледжана дзеючым заканадаўствам.

Латвійскі вопыт

Супрацоўніцтву педагогаў Віцебскага раёна і Латвіі - ужо шэсць гадоў. Абмен вопытам - рэч неабходная, асабліва сёння, калі ў нас толькі яшчэ ў працэсе рэфармавання школа пачынае пераходзіць на 12-гадовае навучанне. Праблем і нявырашаных пытанняў дастаткова, а ў Латвіі і такая сістэма працуе ўжо не адзін год, і ім ёсць чым падзяліцца, аб чым расказаць.

Знаходзячыся ў камандзіроўцы ў Віцебску, у прыватнасці ў Кіраўскай сярэдняй школе, я выпадкова натрапіла на дэлегацыю настаўнікаў адной сельскай школы Латвіі. З прыемнасцю хочацца адзначыць - у нас таксама ёсць што паказаць. Латвійскія педагогі з цікавасцю наведалі не толькі ўрокі ў старшых класах, але і ў падрыхтоўчым. Мне давялося пагутарыць з Эльвірай Сямёнавай - дырэктарам Саленскай сярэдняй школы Даўгаўпілскага раёна.

- Эльвіра, раскажыце, калі ласка, пра будову сярэдняй адукацыі ў Латвіі.

- У нас - 12-гадовае навучанне, якое пачынаецца для дзяцей з сямі гадоў. Яно ўключае пачатковую школу (1-4 кл.), дзевяцігадовую (у вас гэта базавая) і сярэднюю (10-12 кл.). З шасці гадоў пачынаецца падрыхтоўка дзіцяці, якая вядзецца непасрэдна пры школе. У вас падрыхтоўчыя класы арганізаваны пры дзіцячых садках. У Латвіі, з улікам сацыяльна-эканамічнага становішча краіны, дзіцячыя садкі пачалі прыходзіць у заняпад.

- Дзесяцібальная ацэнка ведаў - адзін з атрыбутаў школы з 12-гадовым навучаннем. У прынцыпе, гэтая школа прадугледжвае і той факт, што вучань можа атрымаць атэстат, у якім будуць стаяць адзінкі, двойкі ці тройкі...

- Так, фактычна ў нас атэстат аб сярэдняй адукацыі можа атрымаць любы, нават той, хто мае толькі 1 бал. Але тут паўстае пытанне наконт якасці такой адукацыі. Якая каштоўнасць такога атэстата? Да атэстата абавязкова прыкладваецца выпіска з адзнакамі. Калі дзіця, скончыўшы дзевяцігадовую школу, хоча паступаць у вучылішча або сярэднюю школу, яно павінна мець добрыя адзнакі. Да таго ж, любая школа мае права арганізаваць свае, унутраныя ўступныя экзамены і ўстанавіць свой прахадны бал. У нашай школе такі бал складае 4. З чаго вынікае, што імкнуцца да таго, каб не было адзінак, двоек і троек, неабходна.

- Чым вызначаюцца методыкі, па якіх працуюць настаўнікі Латвіі?

- Ведаеце, такіх методык, як, напрыклад, Зайцава ці іншага канкрэтнага аўтара, у нас няма. Міністэрства адукацыі Латвіі ўстанаўлівае стандарт - што вучань павінен ведаць, умець, якімі навыкамі валодаць. А якім спосабам настаўнік гэта будзе ажыццяўляць - праблема самога настаўніка, школы, яе метадычнай камісіі. Выпрацоўваецца адзіная праграма настаўнікамі пэўнага прадмета, якая ахоплівае ўсе класы, дзе вывучаецца дадзены прадмет. Мы не маем падручнікаў для кожнага класа (напрыклад, падручнікаў фізікі для 7 ці 8, 9 класаў і г.д.). У нас падручнік выкарыстоўваецца на працягу некалькіх гадоў, заданні, тэарэтычны матэрыял падаюцца па ўзыходзячай. Існуе дыферэнцыраваны падыход у падачы практыкаванняў, задач (розная ступень цяжкасці).

- Эльвіра, а наколькі ў Латвіі развіваецца профільная адукацыя ў сярэдняй школе? Ці існуюць ліцэйскія класы?

- Старшакласнікам даецца магчымасць выбраць сабе праграму навучання. Школа можа прапанаваць некалькі такіх праграм. Існуюць агульнаадукацыйныя, гуманітарныя, а таксама праграмы з паглыбленым вывучэннем матэматыкі, фізікі, біялогіі. Але пры гэтым выкладаецца шэраг прадметаў, вывучэнне якіх з'яўляецца абавязковым у рамках кожнай праграмы. Пры паступленні ў 10 клас вучань выбірае сабе канкрэтны напрамак са спісу, які прапаноўваецца школай, а калі яна не можа задаволіць патрабаванні навучэнца, ён шукае іншую агульнаадукацыйную ўстанову.

- Ці назіраецца ў вас розніца паміж адукацыяй гарадской і вясковай?

- Цяжка сказаць. У гарадскіх школах дзеці маюць больш доступ да інфармацыі: вялікія бібліятэкі, лепшыя магчымасці выкарыстання камп'ютэраў, Інтэрнета. Вясковыя дзеці ў гэтым абмежаваны, бо значная частка з іх жыве на хутарах і падвозіцца ў школу. Усё, што яны робяць дзеля свайго развіцця, адбываецца ў самой школе. Атрымліваць веды дадаткова дзіця не мае мажлівасці. Напаўняльнасць класаў у нашай школе ў сярэднім - 16 чалавек, таму мы можам працаваць з кожным індывідуальна. Для нас гэта прэстыж. Куды вучань потым паступіць, на што здасць экзамены - заслуга настаўніка. У гарадскіх школах - трошкі інакш. Такім чынам мы падцягваем нашых дзяцей да ўзроўню гарадскіх.

- Працэнт паступлення выпускнікоў вашай школы ў ВНУ?

- У нашай школе вучыцца каля 250 чалавек. Працэнт паступлення складае 60 - 70. Я лічу, што гэта - сярэдні паказчык.

Вольга ХЕЛЬГА.

Сацыяльнае даследаванне

Пэтэвэшніцы мараць выйсці замуж за багатага

У 2000 - 2001 гг. у рамках дагавора паміж БДУ і Беларускім рэспубліканскім фондам фундаментальных даследаванняў было праведзена сацыялагічнае даследаванне "Насілле ў адносінах да маладых жанчын як сацыяльная праблема".

Аб'ектам даследавання выступалі студэнты трох ВНУ сталіцы (БДУ, БГПА, жаночага недзяржаўнага інстытута "Энвіла") і навучэнкі трох ПТНУ (бытавога абслугоўвання насельніцтва, будаўнікоў, чыгуначнага транспарту). Асаблівую цікавасць уяўлялі дзяўчаты і маладыя жанчыны - студэнткі ВНУ як найбольш перадавая у адукацыйнай сферы частка моладзі. Гэта - новая генерацыя, якая выхоўвалася ў складаны пераходны перыяд (канец 80-х - 90-я гады, "перабудова" і постсавецкі час). Адначасова гэта будучае нашай дзяржавы - будучыя высокакваліфікаваныя спецыялісты ў розных сферах, будучыя жонкі і маці, педагогі.

У выніку даследавання высветлілася, што дамашняе насілле не асэнсоўваецца многімі дзяўчатамі як сацыяльная праблема. Большасць апытаных (53 працэнты) лічыць неабходным існаванне насілля паміж людзьмі ў паўсядзённым жыцці, але з адной агаворкай: насілле лічыцца магчымым у адносінах у асноўным паміж мужчынамі. Згодных на насілле мужчыны ў адносінах да жанчыны значна менш (13 працэнтаў). Гэта сведчыць аб тым, што маладыя дзяўчаты (будучыя маці) лічаць неабходным выхоўваць у хлопчыкаў "традыцыйныя" мужчынскія якасці, такія, як мужнасць, воля, цвёрдасць і г.д. Мужчына ў іх свядомасці параненйшаму ўяўляецца ў ролі здабытчыка і абаронцы і мала асацыіруецца з сям'ёй і бацькоўствам. А вось уяўленні пра сучасную жанчыну ў дзяўчат менш стэрэатыпныя. Большасці яна бачыцца не толькі прывабнай знешне, але і эканамічна самастойнай, самадастатковай асобай. Ролю маці лічаць вельмі важнай для сябе 99 працэнтаў апытаных, а вось што тычыцца ролі жонкі - яна адсунута крыху на задні план у студэнтак ВНУ, больш за 40 працэнтаў якіх аддаюць перавагу службоваму росту; што тычыцца навучэнак ПТНУ - то ўсе 100 працэнтаў іх замужжа паставілі на першае месца - гэта значыць, што сваю стратэгію жыцця яны маюць намер будаваць выключна праз мужчыну, прычым, пажадана, праз багатага мужчыну. Што тычыцца студэнтак ВНУ, дык яны паміж проста багатым мужчынам і мужчынам, які мае дзелавую жылку, аддаюць перавагу апошняму, жадаючы бачыць яго актыўным, дзейным, з дзелавымі якасцямі.

Маладыя дзяўчаты арыентуюцца на выхаванне дзяцей у сям'і без насілля. Аднак уяўляецца, што гэта больш жаданне і дэкларацыя, чым іх рэальная здольнасць, таму што самі апытаныя нярэдка выкарыстоўваюць ва ўзаемаадносінах з іншымі людзьмі розныя формы псіхалагічнага насілля. Акрамя таго, многія з іх лічаць нават грубае фізічнае насілле прымальным пры вырашэнні звыклых сітуацый.

У арыентацыях на арганізацыю свайго будучага сямейнага жыцця дзяўчаты аддаюць перавагу раўнапраўным адносінам усіх членаў сям'і. Аднак гэта знаходзіцца ў супярэчанні з іх устаноўкамі на размеркаванне хатніх абавязкаў, бо многія з іх лічаць вядзенне хатняй гаспадаркі абавязкам жанчын. Разам з тым большасць дзяўчат збіраецца вырашаць эканамічныя праблемы за кошт уласных намаганняў, уменне зарабляць грошы (акрамя 13 працэнтаў навучэнак ПТНУ). Таму можна сцвярджаць, што зараз фарміруецца новае пакаленне жанчын, чые погляды сведчаць аб трансфармацыі ўяўленняў наконт узаемаадносін палоў, сацыяльнага і сямейнага прызначэння мужчын і жанчын. Але працэс гэты цяжкі і доўгатэрміновы.

Святлана СУБОЦІНА.

Так атрымалася, што іх бацькі - старыя сябры - маюць аднолькавае прозвішча. І калі ў адной сям'і нарадзілася дзяўчынка, а праз нейкі час - у другой, ім абедзвюм далі імя Вольга.

Так і жывуць дзве Вольгі Пянко - лепшыя сяброўкі-аднакласніцы Ружанскай сярэдняй школы, сядзяць за адной партай, разам удзельнічаюць у розных школьных мерапрыемствах. Розныя ў іх толькі імёны па бацьку. Злева на здымку - Вольга Аляксандраўна, справа - Вольга Уладзіміраўна.

Фота Рамана КАБЯКА, БЕЛТА.

14 снежня 2001 года а 15-й гадзіне **па адрасе:** г.Віцебск, вул.Даватара, 10/2, ***адбудуцца ўрачыстыя мерапрыемствы з нагоды 80-годдзя сярэдняй школы №15 і 10-годдзя адкрытай на яе базе гімназіі №1.*** Адміністрацыя, педагагічны і вучнёўскі калектывы навучальнай установы ***запрашаюць сваіх выпускнікоў, былых настаўнікаў*** прыняць удзел у святкаванні.

НП РУП "Прогресс"

изготавливает школьную, столовую мебель, компьютерные столы для учебных заведений.

Производим ремонт учебной мебели.

Изготавливаем средства малой механизации: тележки, решетки, ограждения, металло-конструкции под заказ.

Тел. 254-20-08; 286-19-62; 254-32-66.

Альтруізм у кантэксце выяўленчага мастацтва

НА ЗДЫМКАХ: Маргарыта Дзятчык (180-я СШ): задумка абяцае быць цікавай; К.А.Мізіна са сваімі выхаванцамі; студыйцы Ангеліна Глаз (101-я СШ), Каця Макавецкая (79-я СШ), Юля Сінкевіч (48-я СШ) і Каця Гарцава (Сёмкаўская СШ).

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

У суцэльнай плыні часу траляюцца імгненні, на якія цяжка забыцца. І нічога такога, здаецца, не адбылося... Проста сядзелі ўсе разам і абмяркоўвалі адценні колеру аконнага шкла. І быў асаблівы настрой любавання. І хацелася гэты настрой намаляваць.

А ўсяго некалькі дзён таму, калі я была ў гасцях, да мяне падышла дзевяцігадовая пляменніца: "Цёця Света, намалюй мне салаўя!" Бясхітрасная дзіцячая просьба ў той момант ашаламіла мяне сваёй нечаканасцю. За хвіліну да гэтага я ўтульна ўладкавалася з кубачкам кавы, і ў галаве маёй павольна цяклі розныя думкі. Аб нядаўняй прэс-канферэнцыі, аб абмене пашпарта, нават аб вайне ў Афганістане і сібірскай язве... І тут раптам – салавей! У такія моманты разумееш, што жывеш з кімсьці быццам бы ў адным свеце, а быццам бы і не ў адным...

Але сёння я б села маляваць табе салаўя, Саша! Проста не ў той момант ты да мяне падышла...

Пра 50 краін свету...

Сёння я ў студыі выяўленчага мастацтва, што знаходзіцца ў Палацы на возеры (так скарочана называюць мінчане Мінскі Палац дзяцей і моладзі), сяджу і слухаю, як абмяркоўваюць дзеці адценні колеру аконнага шкла... Як хутка перадаецца захапленне! Цікава, чыёй заслугі тут больш: таленту хутка захапляцца самых дзяцей ці таленту ўмела ўзбуджаць і ўзмацняць стан захаплення кіраўніка студыі? Але, урэшце рэшт, якая розніца. Адно накладваецца на другое.

Калі мне расказвалі пра гэтую студыю, дык паведамілі, што распачала яна сваю работу ў 1967 годзе (так што сёлета ёй спаўняецца 35 гадоў!) і што з першых дзён і да сённяшняга яе нязменным кіраўніком з'яўляецца Кацярына Аляксандраўна Мізіна, таленавітая мастачка і тонкі знаўца дзіцячых душ, якая мае дыпломы мастака і філолага. Што малюнкі выхаванцаў студыі маглі бачыць жыхары ўсіх кантынентаў – работы студыйцаў дэманстраваліся ў 50 краінах свету. Што некалькі дзіцячых работ засталося ў пастаяннай экспазіцыі Дзіцячага Музея ў Осла (Нарвегія). Што з 1981 года студыі прысвоена званне "народная"...

...спосаб арганізацыі жыцця ў пэўным месцы і ў пэўны час

Кагосьці сюды прывёў сябар альбо сяброўка – з аднаго класа альбо двара, кагосьці – бацькі. Сярод апошніх сустракаюцца такія, якія прыводзяць сваё дзіцятка на некалькі гадзін у студыю быццам бы часова здаюць "на захоўванне". Дзеці ў такіх бацькоў звычайна ў чымсьці падобныя – усе яны крыху запалохныя. "І першай маёй задачай становіцца зняць гэты страх і скаванасць, – гаворыць Кацярына Аляксандраўна, – даць ім максімум карыснага і пры гэтым увесці ў радасны стан душы". А выклікаць стан радасці ад творчасці ў дзяцей зусім нескладана. Яны самі па сабе ў стане атрымліваць асалоду ад гэтага штохвіліна зменлівага свету, ад цуда пераплецення фарбаў і фарбаў, што ўзнікае на толькі што чыстым аркушы паперы...

***

Кацярына Аляксандраўна магла б пры жаданні амаль кожны вечар хадзіць у госці – яе наперабой запрашаюць да сябе бацькі студыйцаў. Яно і зразумела: калі дарослыя бачаць, што ў іх дзіцяці ёсць магчымасць кудысьці пайсці пасля школы, дзе яму заўсёды радыя і з бясконцай цярплівасцю займаюцца ім, развіваючы яго здольнасці, – сэрцы міжволі перапаўняюцца ўдзячнасцю. Але чуйдзе ліяцца стрымгалоў: заняткі, канферэнцыі, педагагічныя нарады, фестывалі, выставы, а яшчэ – мноства дакументацыі, якой так загружаны нашы педагогі, бясконцыя рамонты памяшкання студыі. Вось і атрымліваецца, што хадзіць у госці – няма калі. Нават на сваю ўласную творчасць часу не стае.

Бываюць і смешныя выпадкі. У студыю прыходзяць дзеці самых розных узростаў – ад 6 і да 18 гадоў. І займаюцца яны, адпаведна, у розных узроставых групах. З самымі маленькімі на занятках шмат гульняў, смеху, жартаў. І шасцігодкі, бывае, пытаюцца ў Кацярыны Аляксандраўны: "А Вы дзе працуеце?" Ім і невядома, што яна працуе – з імі. Дзеці ўпэўнены, што іх Кацярына Аляксандраўна прыходзіць на заняткі проста для задавальнення – каб пагасцяваць з імі, пагуляць, пажартаваць, карацей кажучы – павесяліцца і добра правесці свой вольны час.

***

З маладзейшымі дзецьмі на занятках найбольш істотным момантам з'яўляецца працэс самавыяўлення, з больш старэйшымі акцэнт робіцца на прафесійную падрыхтоўку – дзеці рыхтуюцца да паступлення ў Акадэмію мастацтваў, іншыя навучальныя ўстановы мастацкага напрамку. І насамрэч: шмат хто з дзяцей прыходзіць потым сюды... паступіўшы ў ВНУ, многія з іх ужо самі сталі выкладчыкамі. Але гэта, на думку Кацярыны Аляксандраўны, не галоўнае. Малюнак – гэта форма дзейнасці, праз якую можна ўплываць на дзіця, выхоўваць, у рэшце рэшт – проста жыць. Гэта спосаб арганізацыі жыцця ў пэўным месцы і ў пэўны час, праз які можна навучыцца радавацца свету і стасавацца адно з адным. На самай справе – праз такі, здавалася б на першы погляд, крыху як бы забаўляльны, неабавязковы занятак як маляванне можна шмат чаго дасягнуць: дакладна арганізаваныя рукі, цярпенне, унутранай свабоды, назіральнасці, уменне сябраваць... Гэта – бясцэнны вопыт, вопыт жыцця без мітусні і спешкі, якая застаецца па-за сценамі гэтага пакоя.

"Бацькі часам пытаюцца ў мяне, ці ёсць сэнс іх дзіцяці вучыцца маляваць, – гаворыць Кацярына Аляксандраўна Мізіна. – І я заўсёды адказваю: калі вашае дзіця здольнае, яно стане таленавітым, калі здольнасцей няма – стане здольным. У вашага дзіцяці раскрыюцца вочы на нешта, пра што яно раней і не здагадвалася. Чым менш здольнае дзіця – тым больш патрэбу яно мае ў тым, каб яго навучылі чамусьці добраму..."

...і мастацтва дарыць падарункі

Праз малюнак можна расказаць пра сябе, займець новых сяброў, даведацца аб нечым новым і дзівосным, міма чаго прайшоў бы, не звярнуўшы ўвагі, у "іншым жыцці" тым – хто не малюе. А яшчэ праз малюнак можна парадаваць іншых людзей. Можна зрабіць дзесяць малюнкаў, а адзінаццаты – удасца. І гэта – праца, якая часам патрабуе вялікіх высілкаў. І зразумела, што першае імкненне дзіцяці – забраць удалую работу дамоў, каб паказаць яе перад сябрамі, бацькамі, бабулямі-дзядулямі... Але ў дзяцей, як правіла, – добрая душа: калі хлопчыку ці дзяўчынцы растлумачыць, колькі радасці можа падараваць іх малюнак іншаму чалавеку, яны адразу ж аддаюць сваю работу без шкадавання. Таму з дапамогай малюнкаў выхаванцаў Кацярыны Аляксандраўны Мізінай аформлена фае Рэспубліканскага Дзіцячага Цэнтра хірургіі і Мінскага Палаца дзяцей і моладзі; малюнкі аздабляюць сцены бальніцы хуткай дапамогі; выстава дзіцячых работ дэманстравалася на параходзе "Камсамолец" Чарнаморскага параходства, і, наогул, такія выставы рэгулярна праходзяць у школах, кінатэатрах, дзіцячых дамах. Гуртkоўцы з ахвотай адклікаюцца на запрашэнні паўдзельнічаць у фестывалях і святах, дзе нярэдка становяцца лаўрэатамі (напрыклад, рэспубліканскіх фестываляў "Спадчына" і "Сузор'е").

Яны сур'ёзна аднесліся да ўдзелу ў стварэнні кнігі малюнкаў і расказаў дзяцей аб чарнобыльскай трагедыі "След Чорнага ветру", якая выдадзена ўжо на пяці мовах.

...Гэтаксама сур'ёзна ставяцца да такой амаль нябачнай для старонняга вока работы, як сесці і зрабіць віншавальную паштоўку для хворага сябра (альбо нават незнаёмага хворага дзіцяці) і вершыкам. Даўно заўважана, што праяўленне клопату радуе і прыўздымае не толькі таго, хто атрымлівае падарунак, але і самога дарыльшчыка. Дарэчы, дарыць падарункі – таксама мастацтва. І ў дзяцей яно звычайна атрымліваецца лепш за ўсё – ім гэта дадзена ад прыроды. Важна толькі разбудзіць у іх душах гэтую радасць – дарыць.

Святлана СУБОЦІНА.

Міжнародныя сувязі

Еўропа - агульны дом для маладых

У Еўропе ўжо дзесяць гадоў існуе Еўрапейская Асацыяцыя ўстаноў вольнага часу дзяцей і моладзі.

У яе прэзідыум сярод іншых уваходзіць і Галіна Леанідаўна Шкляр, дырэктар Мінскага Палаца дзяцей і моладзі (МПДіМ). А сам МПДіМ з'яўляецца адным са старэйшых членаў Асацыяцыі. Аб гэтым цікавым і перспектыўным фарміраванні - сённяшняя наша размова з Г.Л.Шкляр.

- Галіна Леанідаўна, некалькі слоў, калі ласка, аб тым, што ўяўляе сабою Еўрапейская Асацыяцыя ўстаноў вольнага часу дзяцей і моладзі...

– У Асацыяцыю ўваходзяць некалькі краін СНД: Беларусь, Расія, Украіна, Малдова, а таксама многія былыя сацыялістычныя краіны: Польшча, Чэхія, Славакія, з заходніх, такія як Францыя, Італія, Галандыя і інш. Створана яна была з намерам, каб пазашкольныя ўстановы маглі абменьвацца вопытам, напрацаваным у рабоце з моладдзю, паколькі праблемы і тэндэнцыі ў выхаванні маладых людзей, якія існуюць сёння ў розных краінах, па сутнасці, мала чым адрозніваюцца. Гэта пытанні маральнага аблічча моладзі, выхавання годных грамадзян сваёй дзяржавы – яны хвалююць усіх. Старэйшае пакаленне хоча, каб моладзь расла здаровай, каб яна магла атрымаць добрую адукацыю, каб дзеці і падлеткі мелі магчымасць добра і з карысцю праводзіць свой вольны час. І, канешне, усіх хвалююць такія страшныя сацыяльныя з'явы як п'янства, наркаманія, схільнасць да дармаедства. Асацыяцыя намагаецца аб'яднаць не толькі педагогаў, якія працуюць з моладдзю, але і саміх маладых людзей. Для гэтага распрацоўваюцца розныя дзіцячыя і маладзёжныя праекты і праграмы па абмене, каб моладзь розных краін магла больш цесна стасавацца і мела магчымасць у выніку завязаць сяброўскія адносіны. Адна з асноўных ідэй Асацыяцыі: Еўропа – агульны дом для нашых дзяцей і моладзі. І ў гэтым агульным доме маладыя людзі павінны ўмець жыць разам і не мець бар'ераў у стасунках.

- Магчымасць супрацоўніцтва, без сумнення, самы каштоўны аспект дзейнасці Асацыяцыі...

– Так, і зараз мы заклапочаны стварэннем адзінай электроннай сеткі. У нас, у Палацы, нарэшце адкрыўся Інтэрнэт-Цэнтр. У многіх установах такія цэнтры існуюць ужо даўно і даюць магчымасць аператыўна абменьвацца інфармацыяй. У бліжэйшы час плануецца стварыць электронную версію Бюлетэня, які выдаецца Асацыяцыяй. Гэта дасць магчымасць нам яшчэ шчыльней сябраваць з калегамі з былога СНД, перш за ўсё з Санкт-Пецярбурга, Масквы, Кіева, Кішынёва. Калісьці на тэрыторыі СССР існавала шэсць буйных палацаў піянераў і школьнікаў. Наш Палац уваходзіў у іх лік. І добра, што нашы кантакты і сяброўства працягваюцца і сёння.

- Вы маглі б расказаць пра найбольш цікавы вопыт выхавання моладзі ў іншых краінах?

– У кожнай краіны ёсць свае адметныя "разынкі", свая "ізюмінка". Напрыклад, у Санкт-Пецярбургзе (Расія) працягваецца шматгадовая традыцыя выхавання "Я – пецярбуржац". На сённяшні дзень падобная праграма – "Я – мінчанін" – з'явілася і ў нас. Мы, беларусы, вельмі талерантны і прыязны народ, але нам часам бракуе пачуцця гонару за свой горад, не хапае ведаў пра яго гісторыю, клопату аб яго сённяшнім дні. Таму ў аснову праграмы мы шырока разгарнулі гэтую праграму, якая ўключае ў сябе і ўпрыгожванне горада, і ачышчэнне яго ад смецця, і барацьбу за экалагічную бяспеку, і наведванне музеяў, і значны аб'ём ведаў па краязнаўстве...

Некалькі гадоў таму я пазнаёмілася з яшчэ адным цікавым вопытам работы (зноў Пецярбург, з якім у нас, наогул, маюцца найбольш шчыльныя кантакты). Гэта – работа Анічкава ліцэя, што быў створаны ў 1992 годзе на базе Санкт-Пецярбургскага Палаца творчасці дзяцей і юнацтва. І сёння мы таксама, думаю, ужо гатовыя (і маральна, і матэрыяльна) да таго, каб на базе нашага Палаца адкрыць такі ліцэй, які аб'яднае найбольш таленавітых нашых гурткоўцаў. Я бачу гэты ліцэй шматпрофільнай навучальнай установай, якая будзе поўнасцю забяспечваць навучальны працэс, – з магчымасцю працягвання агульнаадукацыйнага цыкла ў другой палове дня. Зараз гэтую ідэю мы абмяркоўваем з гарадскім упраўленнем адукацыі. Канешне, адкрыццё ліцэя – сур'ёзная і вельмі складаная справа. Але, на мой погляд, гэта дазволіць прадуктыўна выкарыстоўваць магчымасці нашай установы. А яны ў нас немалыя: ёсць адпаведныя кадры, вопыт, база.

- Сярод найбольш вострых сацыяльных праблем, што хвалююць грамадскасць усіх краін свету, - распаўсюджванне п'янства і наркаманіі сярод моладзі. З якім цікавым вопытам па фарміраванні здаровага ладу жыцця вы як член Асацыяцыі мелі магчымасць пазнаёміцца?

– За мяжой існуюць даволі цікавыя сацыяльныя праекты ў гэтай галіне. Але ў заходніх краінах, напрыклад, у Францыі ці Вялікабрытаніі, няма такіх буйных цэнтраў па рабоце з моладдзю, як у нас. Там пераважаюць невялікія ўстановы лакальнага тыпу – па месцы жыхарства. І ў іх намнога больш сацыяльных работнікаў. У Германіі, Францыі, да прыкладу, людзі не на кожнага праблемнага маладога чалавека выдзяляецца асобны сацыяльны работнік, асобны псіхолаг, сацыяльны педагог. І таму яны, калі даведваюцца, што ў нас на аднаго псіхолага ці сацыяльнага педагога прыходзяцца сотні дзяцей, то бываюць, як правіла, здзіўлены.

Мы пераймалі такую форму арганізацыі работы, калі іншыя краіны маюць важны здаровага ладу жыцця сваіх сяброў. Гэтым метадалам мы ўдзялялі значную ўвагу. Напрыклад, у нас у Цэнтры маладзёжнай ініцыятывы і практычнага трэнінгу група дзяцей працавала свой праект у галіне навучання здароваму ладу жыцця і зараз праводзіць навучальныя семінары для сваіх аднагодкаў і ў Мінску, і за межамі сталіцы. Таксама ёсць у нас клуб ЗІПАПА, у якім работа вядзецца ў форме ток-шоу з моладдзю. Зараз дзеці самі вядуць такія праграмы. Падлеткі намнога больш давяраюць сваім равеснікам, чым дарослым, і сучасныя методыкі гэта ўлічваюць.

У нас маецца вельмі цікавы сацыяльны праект у галіне барацьбы з курэннем. Яго распрацавала група нашых дзяцей. Яны паспрабавалі змадэліраваць пэўныя сітуацыі і зняць іх на фотастужку – у выніку атрымалася вялікая фотавыстава, якая паказвае алгарытм працэсу адмовы ад цыгарэты. Гэта вельмі перспектыўны шлях.

...Нашы калегі з Францыі маюць багаты вопыт у арганізацыі летнікаў, галоўным чынам палатkавых. Мы ж на сённяшні дзень, на жаль, вымушаны адмовіцца ад такой формы правядзення вольнага часу, таму што наш рэспубліканскі Камітэт па ахове здароўя не вітае такую ініцыятыву. Лічыцца, што палатковы летнік павінен адпавядаць усім неабходным санітарна-гігіенічным нормам, гэта значыць мець стацыянарныя крыніцы вады, кухню, туалет. І колькі мы ні даказвалі, што дзеці ў нас у палатковых летніках ні разу не атруціліся, ні разу, нават у дрэннае надвор'е, не захварэлі – усё пакуль што безвынікова. Між тым, такія летнікі – самыя танныя, у іх могуць адпачыць дзеці з любых сем'яў, нават з самым нізкім узроўнем даходаў. Але, як бачыце, арганізоўваць палатковыя летнікі сёння няма магчымасці. Мы ўжо неаднаразова звярталіся ў Міністэрства адукацыі з просьбай распрацаваць новае Палажэнне аб палатковых летніках, бо ўжо на працягу трох гадоў не маем магчымасці вывозіць у іх дзяцей. Хочацца думаць, што гэтае пытанне нарэшце вырашыцца. Мы, "пазашкольнікі", спадзяёмся на гэта.

- Дзякуй за цікавую размову і поспехаў вам!

Гутарыла Святлана СУБОЦІНА.

Абмяркуем

Не толькі на энтузіязме

За апошні час установы пазашкольнай адукацыі і выхавання прайшлі шлях ад дамоў баўлення вольнага часу да цэнтраў, дзе ёсць магчымасці паглыбіць і пашырыць веды па вучэбных дысцыплінах, атрымаць асноўныя прафесійныя навыкі, набыць асобасныя якасці чалавека - грамадзяніна сваёй Радзімы. Таму ў новым Палажэнні аб пазашкольнай установе была ўведзена іх новая назва - установа пазашкольнай адукацыі і выхавання.

У сваёй дзейнасці нашыя супрацоўнікі пастаянна адчуваюць арганізацыйную і метадычную падтрымку з боку Міністэрства адукацыі. На далейшае развіццё сістэмы пазашкольнай адукацыі і выхавання накіраваны: Канцэпцыя і Праграма развіцця ўстаноў пазашкольнай адукацыі і выхавання (прынята ў снежні 2000 г.); Канцэпцыя выхавання дзяцей і моладзі ў Рэспубліцы Беларусь; Палажэнне аб установе пазашкольнай адукацыі і выхавання і іншыя дакументы.

Вялікую карысць атрымліваем мы і ад семінараў, канферэнцый па праблемах выхавання, якія праводзяцца ў рэспубліцы.

Сёння ў сістэме адукацыі Беларусі працуюць 378 пазашкольных устаноў. Сярод іх: 182 цэнтры дзіцячай творчасці, 56 устаноў турысцка-краязнаўчага профілю, 35 – тэхнічнай творчасці, 27 – юнацка-біялагічнага профілю, 78 іншых напрамкаў.

У рэспубліцы таксама дзейнічаюць 253 дзіцячыя спартыўныя школы, у якіх займаюцца больш як 120 тысяч вучняў.

Нягледзячы на складанае эканамічнае становішча нашай дзяржавы, у гэтым годзе ў пазашкольных установах працавалі амаль 26 тысяч гурткоў, у якіх займаліся больш за 360 тысяч вучняў. Такім чынам, разам са спартыўнымі школамі кожны трэці вучань рэгулярна займаецца ў пазаўрочны час у гуртках, секцыях, клубах.

У 56 установах турысцка-краязнаўчага профілю займаецца 36 тысяч вучняў, а іх турысцкія базы могуць адначасова прыняць 3,5 тысячы юных экскурсантаў.

Мы дапамагаем дзецям "жыць напоўніцу ў час дзяцінства" – гэта выдатна, калі жыццё багатае на ўражанні, адкрыцці, радасці, узлёты.

Турызм і краязнаўства даюць дзецям магчымасць сябраваць з прыродай, пазнаваць гісторыю, культуру свайго народа, а турысцкая група – гэта ж своеасаблівая мадэль мікраграмадства ў цэлым.

Самымі рознымі формамі турысцка-краязнаўчай работы ахоплена ўся сістэма адукацыі. Штогод праводзяцца турысцкія злёты школьнікаў, навучэнцаў ПТВ і ССНУ, студэнтаў ВНУ, настаўнікаў. Не забыты таксама спартыўны турызм, арыентаванне і скалалазанне.

Аднак з найбольшай аддачай і цікавасцю праходзяць турысцкія злёты настаўнікаў (сёлета 10-ы). Важна, што перад рэспубліканскім злётам праводзяцца абласныя, і асноўная іх мэта – на практыцы даць веды і навыкі па арганізацыі турысцкай дзейнасці ў школе, пазашкольнай установе, дзіцячым клубе або секцыі, захвоціць педагогаў да вядзення турысцка-краязнаўчай работы ва ўстановах адукацыі. Практыка паказвае, што большасць выпускнікоў нашых ВНУ слаба падрыхтавана да работы з падлеткамі ў пазашкольных установах. Калі ўлічыць, што заработная плата педагога-пазашкольніка і яго адпачынак – меншыя, чым у настаўніка ў школе, становіцца відавочнай кадравая праблема гэтых устаноў. Неабходна перагледзець вучэбныя планы ВНУ, а таксама шырэй выкарыстоўваць патэнцыял і матэрыяльную базу пазашкольных устаноў для падрыхтоўкі педагогаў да работы ў іх.

Сярод новых і найбольш цікавых праектаў Рэспубліканскага цэнтра турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі стаў Тыдзень турызму і краязнаўства для дзяцей і моладзі, ідэю правядзення якога падтрымалі Міністэрства адукацыі, Міністэрства спорту і турызму, Міністэрства культуры. Апошні тыдзень мая, цудоўнае надвор'е, канец навучальнага года – калі ж яшчэ можна знайсці больш зручны час для правядзення любімых дзецьмі паходаў, экспедыцый, спаборніцтваў, злётаў. Шкада, што такая цікавая і патрэбная форма работы з вучнямі знаходзіць падтрымку з боку толькі асобных кіраўнікоў устаноў адукацыі.

Яшчэ адна праблема, якая цесна звязана з турызмам і краязнаўствам – патрыятычнае выхаванне. Даследаванні, праведзеныя ў Расіі, паказваюць, што 32 працэнты моладзі гэтай краіны не жадаюць жыць на радзіме. Відавочна, і ў нас сітуацыя не намнога лепшая. У сувязі з адзначанай праблемай важнай функцыяй устаноў адукацыі з'яўляецца выхаванне ў моладзі патрыятызму, любві да Бацькаўшчыны, захавання паважлівых адносін да гістарычнай памяці народа.

Варта адзначыць, што краязнаўства ў навучальных установах рэспублікі ў апошнія гады развіваецца дынамічна. Павялічылася сетка турысцка-краязнаўчых клубаў і аб'яднанняў вучняў, колькасць паходаў і экспедыцый. Гэтаму ў значнай ступені садзейнічала прыняцце мэтавай праграмы па краязнаўстве, якая атрымала назву "Усебеларуская турысцка-краязнаўчая экспедыцыя вучняў "Наш край". Сёння Саветы экспедыцый дзейнічаюць у большасці навучальных устаноў рэспублікі і з'яўляюцца каардынацыйнымі цэнтрамі гэтай работы. Дзякуючы іх дзейнасці павялічваецца колькасць музеяў у навучальных установах як важнага фактару патрыятычнага выхавання моладзі. Сёння ў рэспубліцы дзейнічае каля 1150 музеяў самай рознай накіраванасці, абнаўляецца экспазіцыя дзеючых музеяў. Многія музеі ператварыліся ў сапраўдныя цэнтры захавання унікальных помнікаў гісторыі і культуры народа. Напрыклад, гісторыка-краязнаўчыя музеі сярэдняй школы № 2 Міёраў, Навагельнінскай сярэдняй школы Дзятлаўскага раёна, сярэдняй школы № 3 Оршы і іншыя налічваюць каля 15 тысяч адзінак фондаў і валодаюць вялізным выхаваўчым патэнцыялам.

Аднак вялікая выхаваўчая работа музеяў праводзіцца выключна дзякуючы энтузіязму педагагічных работнікаў, як правіла, добраахвотна, без адпаведнай фінансавай падтрымкі з боку дзяржавы. Неабходна вырашыць пытанне даплаты педагогам за кіраўніцтва музеямі ўстаноў адукацыі рэспублікі, што дазволіць значна павысіць эфектыўнасць іх дзейнасці.

Сяргей МІТРАХОВІЧ, дырэктар Рэспубліканскага цэнтра турызму і краязнаўства навучэнскай моладзі.

Адсутнічаюць нарматывы, крытэрыі ацэнкі...

Свет увайшоў у новае стагоддзе, у новае тысячагоддзе. Якім яно будзе? Хто ведае... Але мы верым, што яно будзе лепшым, чым мінулае. Гэтай верай у лепшую будучыню жыве чалавек, яе падсвядома адчуваюць дзеці. Мы, педагогі і выхавальнікі, можам з упэўненасцю сказаць: будучыня стане такой, якой будзе чалавек. Маральна і духоўна ён фарміруецца ўжо сёння.

Пазашкольныя ўстановы разам са школамі ўносяць пэўны ўклад у справу выхавання і развіцця творчай асобы дзіцяці. У нашым раёне дзейнічае шэсць пазашкольных устаноў адукацыі і выхавання. У гэтых установах прадастаўляюцца дадатковыя адукацыйныя паслугі па наступных напрамках: мастацкі, тэхнічны, эколага-натуралістычны, турызм, краязнаўства.

Падобная адукацыйная і выхаваўчая работа прыносіць пэўныя вынікі: на працягу трох апошніх гадоў нашы гуртkоўцы з'яўляюцца прызёрамі абласных і рэспубліканскіх канферэнцый юных вопытнікаў і даследчыкаў прыроды, пераможцамі конкурсаў навуковых таварыстваў вучняў.

З вялікім захапленнем старшакласнікі ўдзельнічаюць у экалагічных экспедыцыях. Праводзім мы іх у маляўнічым кутку Навагрудчыны – Свіцязянскім ландшафтным заказніку, у складзе Рэспубліканскай экспедыцыі – у Бярэзінскім запаведніку.

Цікавасць да тэхнічнай творчасці развіваецца праз дзейнасць тэхнічных гурткоў. Работы юных тэхнікаў добра вядомы як у маштабах вобласці, так і рэспубліцы. Толькі ў 2000 годзе з 69 экспанатаў, прадстаўленых на рэспубліканскую выставу, – 6 мадэляў занялі першае месца, 5 – другое.

Ва ўстановах пазашкольнай адукацыі і выхавання шмат увагі ўдзяляецца фізічнаму развіццю вучняў, у тым ліку і па месцы жыхарства дзяцей працуюць спартыўныя клубы, секцыі. Так, за апошнія два гады трэнерамі ДЮСШ падрыхтаваны для паступлення ў ВНУ шэсць выхаванцаў, два – у школу алімпійскага рэзерву. Вядомы поспехі навагрудскіх біятланістаў, якія ўпэўнена заваёўваюць прызавыя месцы ў рэспубліцы і ўваходзяць у склад нацыянальнай зборнай Рэспублікі Беларусь па біятлоне.

Аднак праблем у рабоце пазашкольных устаноў не толькі не менш, чым у школе, а часам значна больш. І яны з кожным годам, на жаль, павялічваюцца. Неабходна вырашыць пытанні ўмацавання матэрыяльнай базы, якая сёння адстае не толькі ад сучасных патрабаванняў, але і ад патрэб школы. У стагоддзе ўсеагульнай камп'ютэрызацыі мы не маем дастаткова тэхнічных сродкаў навучання, спецыяльнага лабараторнага абсталявання. Фінансаванне з кожным годам змяншаецца. Слоўныя формы работы не вытрымліваюць канкурэнцыі з відэатэхнікай і камп'ютэрам. Зыходзячы са сваіх магчымасцей шукаем сродкі самі: зарабляем на спецрахунак, звяртаемся да спонсараў. Спадзяемся, што мясцовыя органы ўлады прывядуць у дзеянне "Інструкцыю аб падаткаабкладанні на даходы і прыбыткі" і падтрымаюць тыя прадпрыемствы, якія дапамагаюць установам пазашкольнай адукацыі і выхавання.

Мы даўно чакаем дапамогі ад педагагічнай навукі, таму што сёння нам востра не хапае метадычных матэрыялаў па ўсіх вядучых напрамках педагагічнай дзейнасці ва ўстановах пазашкольнай адукацыі і выхавання; недастаткова распрацаваны методыка і дыдактыка пазашкольнай работы, адсутнічаюць крытэрыі ацэнкі педагагічнай працы, ды і тэхналогіі адстаюць, таму што адстае навука. На сённяшні дзень адсутнічаюць інструкцыі па дакументацыі для пазашкольных устаноў і даўно абяцаныя Правілы ўнутранага працоўнага распарадку. Мы чакаем новы штатны расклад, але вельмі спадзяемся, што ён будзе складзены так, што не пашкодзіць сённяшняй сістэме пазашкольнага выхавання.

Востра стаіць праблема кадравага забеспячэння пазашкольных устаноў. І калі асобныя навучальныя ўстановы вядуць работу па падрыхтоўцы спецыялістаў пазашкольнай адукацыі і выхавання, то сістэма перападрыхтоўкі кіраўнікоў гурткоў пакідае жадаць лепшага. Па-ранейшаму нізкі статус "пазашкольніка" (гэта і зарплата, і адпачынак, і пенсіі).

І яшчэ. Паводле новага палажэння прадугледжана, што ў гуртку можа займацца 12-15 дзяцей. Педагогу на стаўку трэба набраць 4-5 груп. Гэта значыць 60-75 чалавек. Пагадзіцеся: у такіх умовах кіраўніку гуртка цяжка знайсці індывідуальны падыход да кожнага выхаванца, выявіць і дапамагчы раскрыць яго таленты і здольнасці. Колькасны склад дзяцей у гуртку, лічу, трэба зменшыць да 6-8 чалавек. Не трэба забываць і пра дэмаграфічную сітуацыю ў краіне. Асабліва востра гэтае пытанне стаіць пры арганізацыі гуртковай работы на сяле, у малакамплектнай школе.

Толькі вырашэнне гэтых злабадзённых праблем пазашкольных устаноў і дазволіць нам яшчэ больш плённа працаваць на карысць нашай будучыні.

Вольга КОТАВА, дырэктар Навагрудскага эколага-біялагічнага цэнтра.

І помні, што, калі ты нечага жадаеш, увесь Сусвет будзе садзейнічаць таму, каб жаданне тваё здзейснілася.

Паула Каэлья. "Алхімік"

Сны пра Саяны

Гэтыя нататкі былі напісаны зусім не дзеля таго, каб расказаць пра незвычайную, велічную прыгажосць саянскіх гор і рэк і возера Байкал. І не затым, каб перадаць моцныя перажыванні ад убачанага.

Проста - прыйшла восень, а з ёю сум, і нават у самыя неспакойныя сэрцы прасочваецца нерухомасць. І так захацелася ўспамінамі пра лета ажывіць гэтыя восеньскія дні, каб хоць на кароценькі час стала шэрае наваколле ізумрудна-зялёным, а свінцовае неба - глыбокім блакітам.

А яшчэ мне вельмі хацелася сказаць вам, што трэба толькі выпусціць мару на волю, і яна сама павядзе ў шлях. І не стануць ёй перашкодай ні адлегласць, ні межы, знойдуцца грошы, з'явяцца людзі, каб ісці разам. Галоўнае - людзі!..

Як ля парога, такая й дарога

Адпачынак – заслужаны і дужа чаканы – паўстаў перада мной неяк знянацку, так што за дзесяць дзён да яго, калі іншыя з білетамі ў кішэні ўжо сядзяць на чамаданах, я яшчэ не ведала, куды ехаць. Вядома ж, хацелася актыўнага адпачынку, але пакуль я схамянулася, усе знаёмцы даўно ўжо раз'ехаліся-разышліся па розных турысцкіх сцежках і толькі прыкрыя доўгія гудкі ў тэлефоннай трубцы перадавалі мне, што недзе далёка людзям вельмі хораша.

Я была "асуджана" на Крым, які люблю ўсім сэрцам. Але люблю, як родную вёску – з яе паваленымі парканамі, соннымі каровамі і паддатымі суседзямі. Як у вёсцы, у Крыме добра з дзецьмі – карміць іх там свежай садавінай, купаць, песціць. Мне ж хацелася вострых уражанняў...

Калі раптам патэлефанавалі і прапанавалі паехаць на Байкал – гэта гучала фантастычна. З нейкага часу Байкал у нашым разуменні стаў такім далёкім і недасягальным, як Ціцікака. Ніл і Манблан здаваліся больш даступнымі. Я спытала, колькі часу магу падумаць. Адказалі, што ў аўтарак – цягнік.

Георгій знайшоў мяне самым банальным чынам – праз гарадскі турклуб на Першамайскай. Я ўжо і забылася пра тое, што на пачатку лета пакінула там заяўку: "Пайду ў пешы, горны, водны паход (Каўказ, Азія, Сібір). Паходны вопыт маю". І трэба ж – спрацавала! Мы пачалі рыхтавацца ў дарогу.

Меркавалася, што едзем на месяц: тыдзень правядзем на Байкале, а потым пройдзем па рацэ (планавалі Саянскую Аку, але прайшлі Іркут). Дзве байдаркі – чацвёра чалавек. Усё ўва мне трымцела ад раптоўнай удачы – я ніколі не была ў Сібіры, я нават не марыла пра Байкал, я і не думала, што гэта – так проста.

Але за некалькі дзён да ад'езду наша падарожжа ледзь не пацярпела крах. Мы сабраліся, каб абмеркаваць дэталёва ўсе нашы шляхі, рыштунак, прадуктовую раскладку, калі Марына раптам заявіла, што яна не едзе. Цяжка сказаць, што кіравала ёю. Высокі голас і звонкі паўднёва-беларускі дыялект, як асколкі мары, сыпаліся па пакоі. Рассыпалася наша група, наша падарожжа, наша лета, якому было не суджана сягнуць за Урал. Мы знямелі...

Першым узяў сябе ў рукі Георгій. Відавочна, сказаў ён, што знайсці чацвёртага чалавека за некалькі дзён да ад'езду немагчыма, і адзіны шанец не страціць сезон – зараз жа абмяняць білеты на Мурманск і праз дзень паехаць з апошняй мінскай групай у Карэлію. Але мы з Сашам "выгандлявалі" ў Георгія адну ноч на пошукі чалавека...

Шэршэ ля фам, – гавораць французы. Адна жанчына разбурыла наша падарожжа, другая павінна была яго выратаваць. І пасля таго як мы безвынікова патэлефанавалі ўсім сваім знаёмым, наш шлях быў на вакзал. Рэч у тым, што літаральна ў гэты дзень у Мінск прыязджала мая добрая знаёмая з Дрыбіна, мы разам выбралі ёй рукзак і спальнік – яна збіралася праз дзень паехаць на Каўказ. Цяпер нашай мэтай было адшукаць Людмілу на вакзале, адкуль начным цягніком яна павінна была адправіцца да Оршы.

Мілая Людміла! Пакуль ты гуляла па вячэрнім Мінску, мы шукалі цябе на вакзале, слалі табе паведамленні па вакзальным радыё, думалі: што сказаць, каб ты пагадзілася на нашу вар'яцкую прапанову.

Людміла з'явілася за чвэрць гадзіны да адпраўлення цягніка – лёгкая і натуральная, быццам гэта не яна – адзіная наша надзея. Я гаварыла доўга і хутка, казала, што налета паеду з ёй на Каўказ і што калі ёсць выбар, трэба ехаць куды далей... А калі скончыліся словы, сілы, дыханне і я са страхам змоўкла, Людміла з уласцівым толькі ёй спакоем ціха сказала: "Добра..."

І мы пабеглі за білетам. Скінуліся і... з дапамогай вельмі ўплывовага чалавека, якога зноў жа выпадкова сустрэлі на вакзале, купілі Людміле білет. Трэба сказаць, што значна раней мы набывалі такія дэфіцытныя летам білеты з вялікімі цяжкасцямі. А з Людмілай у выніку такога ўдачнага збегу абставін я трапіла нават у адно купэ.

Калі ў гадзіну ночы мы патэлефанавалі Георгію і сказалі, што едзем усё ж на Байкал, той не падзяліў нашай радасці. Вельмі ж усё ў гэтай гісторыі падалося яму непраўдападобным. Толькі ў іркуцкім цягніку, калі ў Оршы ў яго ўвайшла Людміла, Георгій, нарэшце, уздыхнуў з палёгкай: непрыдуманая!

Так пачалася наша вандроўка. Нас чакалі дзівосныя краявіды, прыгоды і дружба.

Георгій Маскалёў – інжынер-канструктар, Саша Лаханько – праграміст, Людміла Хахлова – настаўніца. Уласна кажучы, гэтыя нататкі ў многім – дзеля яе.

Восем сутак з расплюшчаным носам

Цягнік "Мінск – Іркуцк" пусцілі гэтым летам упершыню, але так далёка ездзяць, пэўна, нямногія. Бо сама праваднiца пыталася ў нас, колькі каштуе білет да Іркуцка.

Ужо праз паўсутак дарогі мы ўсе апынуліся не толькі ў адным вагоне, а і ў адным купэ. Людзі мяняліся ахвотна, яны не дужа любяць ездзіць з турыстамі (рукзакі і байдаркі ўмомант ператвараюць маленькае купэ ў вялікі склад). Але найперш тут дапамаглі выдатныя арганізатарскія здольнасці, талент і абаянне Георгія. Увесь час мы будзем адзначаць гэта і цаніць. Ён быў кіраўніком нашай маленькай групкі, але кіраваў настолькі незаўважна, што мы і ў Мінск вярталіся перакананымі, быццам усё ў нас само сабой атрымлівалася – зладжана і талкова.

Да дарогі даўжынёй у чацвёра сутак усе падрыхтаваліся грунтоўна. Людміла ўзяла цэлы пакунак каляровых алоўкаў і некалькі дзесяткаў японскіх крыжаванак, якія думала размаляваць. Саша "скачаў" з Інтэрнэта новую аповесць Маркеса і захапіў цэлую гару прафесійнай літаратуры. Георгій заявіў, што мае намер адаспацца за ўсе апошнія бяссонныя ночы (і пэўны час старанна выконваў задуманае).

У Мінску гэтыя чацвёра сутак падаваліся вечнасцю, у дарозе ж яны праляталі весела і цікава. Колькі тэм для размоў! І колькі размоў без тэм! Мы паспыталі ёгурты і марожанае уздоўж усёй транссібірскай магістралі. У Краснаярску бачылі ў продажы беларускія цукеркі "Міхаэла", а ў Іркуцку – парфуму маркі "Модум". Наогул, маштабы глабалізацыі ўражваюць: "Снікерсы", "Кола" і піва "Балтыка" прадаюцца абсалютна паўсюдна.

Прырода Паўднёва-Заходняй Сібіры адрозніваецца ад беларускай зусім нязначна, а Паўднёвы Урал – нізкі-нізкі. Каб не сачылі, то і не заўважылі б гор і мяжы між Еўропай і Азіяй. Часта бывала кінеш позірк за акно – і падаецца, быццам едзем недзе пад Асіповічамі, а ніяк не за тысячы кіламетраў ад іх.

Але рэкі сібірскія захапляюць: Об, Іртыш, Енісей... Нават цяжка ўявіць, што на перасячэнні з транссібам яны яшчэ толькі ў сярэдняй частцы свайго цячэння і да Паўночна-Ледавітага акіяна іх моц шматразова павялічыцца.

Нават ноччу, бывала, хтосьці з нас без сну глядзеў у вакно і раптам захоплена шаптаў: "Глядзіце!.." І ўсе ўмомант прачыналіся і прыціскаліся насамі да шкла. Мы нічога не хацелі праспаць. І буйнейшыя гарады на сваім шляху – Смаленск, Уладзімір, Ніжні Ноўгарад, Перм, Екацярынбург, Цюмень, Омск, Новасібірск, Краснаярск – мы бачылі, няхай сабе толькі і праз вакно цягніка.

Назад ехалі праз Маскву. Па-першае, гэта амаль ці не ўдвая танней (расійская чыгунка на доўгія, звыш шасці тысяч кіламетраў, адлегласці робіць вялізныя скідкі). А падругое, мінскі цягнік ходзіць толькі раз на тыдзень, і мы яго не чакалі.

Калі па дарозе на Усход мы бавілі час за філасофскімі развагамі і жыццёвымі гісторыямі, дык зваротны шлях быў напоўнены агульнымі ўражаннямі і ўспамінамі. Калі месяц таму мы ехалі ўсё ж "за туманам", то цяпер везлі дадому радасць перажыванняў і здабытую ў выпрабаваннях дружбу. Тады мы хінуліся да шкла, каб пазнаць таямніцы Сібіры, вяртаючыся, мы хацелі яе запомніць.

Сцюдзёнае, смачнае мора

Калі на беразе Ангары мы збіралі байдаркі, гаспадыня лецішча, што было недалёка, прынесла нам чайнік гарачай гарбаты. А ўбачыўшы нашы лёгкія байдаркі, прашаптала: "Дзеткі, вы хоць хрышчоныя?" Гэта была наша першая сустрэча з незвычайнай сібірскай добразычлівасцю і гасціннасцю.

Байкал – вялікі (у самым патэтычным сэнсе гэтага слова). Мы прайшлі па ім на байдарках усяго 80 кіламетраў, але колькі бачылі!

Нават скупая на эпітэты энцыклапедыя некалькі разоў ужывае слова "самае" ў дачыненні да возера Байкал. Самае глыбокае (1620 м) і вялікае па аб'ёму прэснай вады ў свеце! Пятая частка сусветных запасаў прэснай вады (без ледавікоў)! Празрыстасць – да 40 метраў! Даўжыня – 636, найбольшая шырыня – 79,4 кіламетра. На Байкале 27 астравоў. У яго ўпадае 336 рэк, выцякае адна толькі – Ангара. 2600 разнавіднасцей флоры і фауны, у тым ліку 3/4 – эндэмікі.

Пейзажы Байкала нагадваюць марскія – такія ж яркія світанкі, месяцовыя дарожкі і вельмі прыгожыя каменьчыкі на берагах. Але паколькі Байкал акружаюць горы да 2500 м вышынёй і з надвор'ем нам таксама шанцавала, то супрацьлеглы бераг быў увесь час бачны. Далёка-далёка, як марскі міраж, у матавай дымцы на нас глядзелі блакітныя хрыбты.

"Наш" бераг быў не такі высокі, і мы не адмаўлялі сабе ў задавальненні палазіць па скалістых схілах, з якіх адкрываюцца неверагодныя краявіды. Кветак на крутых байкальскіх берагах – процьма (гэтак як і пахаў). Надзіва, бачылі там шмат раслін, якія ў нас вырошчваюць у садах, полюць, паліваюць, а там яны – буяюць самі па сабе! Людміла з аднаго кусціка нават сабрала насенне, каб налета пасеяць у сваім садзе.

Вада ў Байкале сцюдзёная – да +13 (у той час як паветра – +30). Вядома ж, мы купаліся. Мае сябры рабілі гэта нават з задавальненнем. Я ж з заміраннем пагружалася ў гэты холад, угаворваючы сябе толькі тым, што буду потым гераічна расказваць пра купанне ў Байкале сваім блізкім.

Але ж вада – смачная! У байдарцы я заўсёды трымала пад рукой кружачку: зачарпнеш, калі піць захочацца, і смакуеш, як халодны сок, пад пякучым сонцам.

Калі яшчэ казаць пра тамтэйшыя смакоцці, дык гэта байкальскі омуль. Мы яго салілі, смажылі, варылі юшку. Самі не лавілі – куплялі. А аднойчы на досвітку рыбак прывёз нам незвычайную жывародную рыбу – галамянку. Ён папярэдзіў, што яна амаль уся складаецца з тлушчу, але мы былі вельмі здзіўлены, калі ў юшцы яе папросту не знайшлі.

Пасля тыднёвага падарожжа, калі мы трапілі ў пасёлак Култук, каб шукаць машыну і ехаць на раку, усе даброты цывілізацыі падаліся раптам такімі ненатуральнымі. І яшчэ адно назіранне многіх гадоў: вельмі хутка, амаль адразу, прывыкаеш да прыроды, і даволі хваравіта адбываецца адваротная акліматызацыя, калі вяртаешся ў горад. Асабліва здзіўляюць формы цывілізацыі – усё такое квадратнае, вуглаватае...

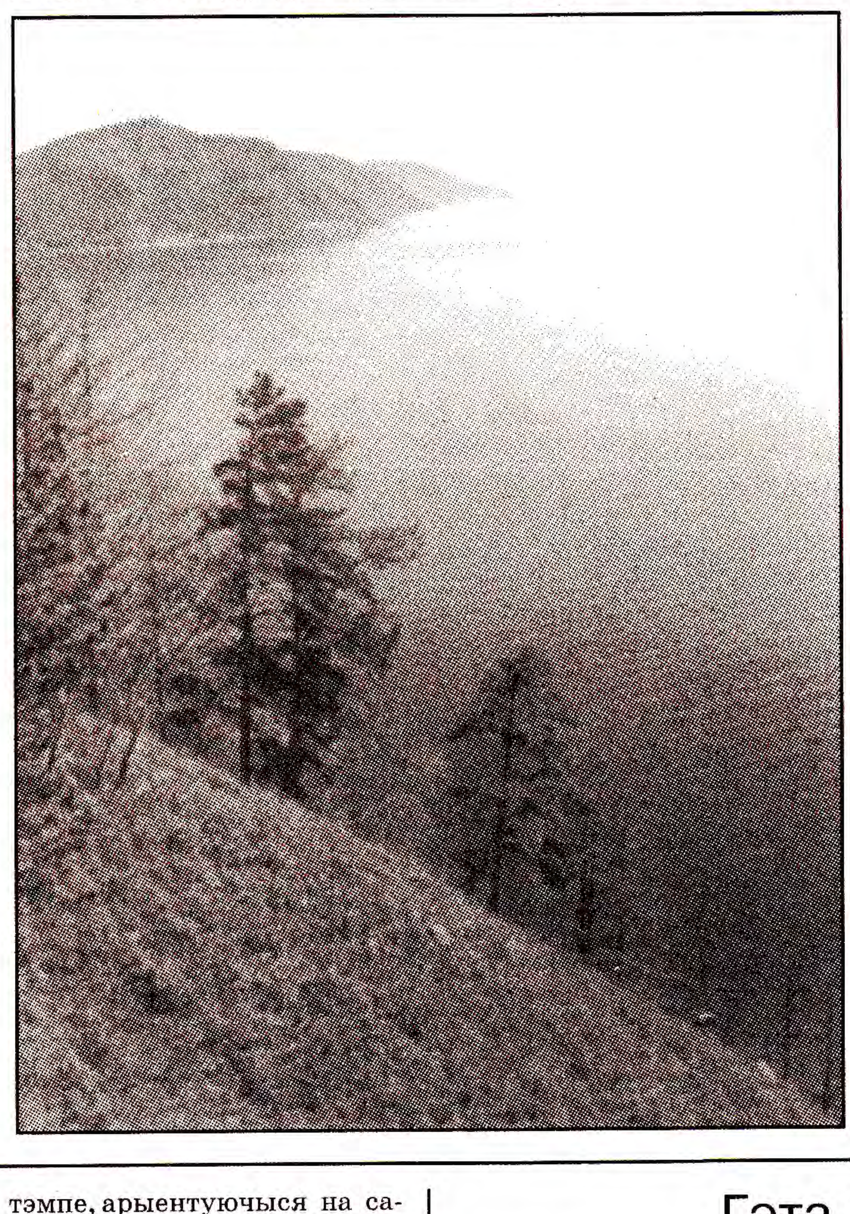
Мы пакідалі Байкал з жалем. Тут мы адпачывалі, тут было прыгожа і спакойна. Пад ціхія ўсплёскі вёсел можа было аддацца сваім думкам, можна было зацягнуць ціхую песню ці перакінуцца словам з сябрам. Цяпер жа мы збіраліся на раку, дзе – парогі і шыверы, шум перакатаў і тайга. На Байкале было аднастайна добра, але мы пакідалі гэты рай – дзеля прыгод і новых уражанняў.

У пенным кіпені Іркута

Мы хацелі паехаць на Саянскую Аку. Але сёлета па тых мясцінах прайшла страшная паводка, і патрэбная нам дарога была літаральна змыта, разам з мастамі. Пазней высветлілася, што і не трэба было туды любымі сіламі прарывацца. Бо тых упартых, што ўсё ж такі знайшлі шляхі да Саянскай Акі, чакалі вялікія беды – пасля паводкі рака стала для байдарак недаступнай.

Мы паехалі на Іркут.

Як пажартаваў Георгій на пачатку нашага рачнога падарожжа, Іркут нагадвае Нёман, над якім павесілі горы. Але чым далей мы рухаліся, тым больш крутымі станавіліся яго берагі і больш пеннымі – воды.

Значная частка шляху ішла па зямлі Бурацiі. Бураты – будысты, і некалькі разоў нам даводзілася спыняцца каля дацанаў – святых месцаў, дзе прынята пакласці манетку і пакінуць сцяжок. Бураты – вельмі сімпатычныя людзі. Калі яны бачылі на рацэ нашы байдаркі, дык падыходзілі блізка да вады і дабрадушна ўсміхаліся.

Аднойчы мы ўжо спыніліся на стаянку, калі заўважылі на рацэ плыт, над якім трымцеў, як быццам бы, наш беларускі сцяг. Мы махалі яму, крычалі, але рака шумела, і плыт, выпусціўшы нам ракету, прайшоў далей. Мы так і не даведаліся, ці былі то беларусы.

Я вельмі баялася аверкіля, думала, калі байдарка абернецца, не выплыву ніколі. Але як потым, у пенных парогах, байдарка дзівіла мяне сваёй вынослівасцю, гэтак жа здзівіла, калі кульнулася на роўнай вадзе, ледзь зачапіўшыся за куст. Па сведчаннях відавочцаў, з байдаркі, якая была ўверх дном, я выбралася літаральна за паўтары секунды. Трохі шкада было ўтопленую кружку, але аверкіль надаў мне мужнасці перад парогамі – я набыла ўпэўненасць, што абавязкова выплыву.

Іркут таксама напаткала паводка, і гэта значна змяніла яго карціну, з-за чаго многія апісанні ракі аказаліся няправільнымі. Калісьці небяспечныя камяні цяпер зніклі пад вадой, а тыя, што можна было лёгка абысці, сталі небяспечнымі. Не толькі парогі і шыверы, але і ўчасткі паміж імі, вымагалі пільнасці і асцярожнасці.

Не абышлося і без кур'ёзаў: у Вялікім Парозе Саша згубіў вясло, дакладней, адвалілася адна лопасць. І хоць ён умудрыўся тут жа падхапіць яе, якасна грэбсці, вядома ж, ужо не мог. На шчасце, гэта здарылася ўжо ў канцы парога, інакш страшна нават думаць пра наступствы.

Хоць гэта быў мой не першы водны паход, але я больш прывыкла давяраць сваім нагам, рукам у пешых ці горных паходах. Тут жа мне было шчыра страшна. Аглядаючы перад праходжаннем парогі, у якіх з шумам кіпіць вада, я адчувала жах. З ватнымі нагамі забіралася ў байдарку, дрыжачымі рукамі брала вясло, глядзела на неба і... мне хацелася плакаць. І гэты стан паўтараўся перад кожным парогам. Але – да першага вала. Як толькі байдарка прабівала носам першы вал і халодная вада накрывала лодку – увесь страх быццам змывала. І ты ўжо ведаеш, што і як трэба рабіць, куды рухацца, чым кіравацца. А апошнія валы – ужо нават у радасць.

Зрэшты, гэта толькі мае перажыванні. Сябры выглядалі бясстрашнымі і спакойнымі. Самы просты, Мурамскі, парог Людміла рызыкнула нават праплыць у выратавальнай камізэльцы. А пад канец паходу мы ўсе забаўляліся: калі з аднаго боку рака была "чыстай", а з другога – хвалявалася, мы імкнуліся туды. І звалася гэта – "пакатацца".

Калі Іркут выйшаў з цясніны, дык ператварыўся ў шырокую, павольную раку. У Іркуцку, пад чыгуначным мостам, скончылася наша смелае падарожжа. Мы сабралі свае верныя байдаркі, склалі рукзакі – і накіраваліся на вакзал.

Мы ехалі дадому, дзе ўсе нашы перажыванні, усе радасці і захапленні трэба выказваць словамі. Магчыма, гэтыя нататкі і не пісаліся так доўга, што не ўсё магчыма сказаць...

Галіна СІДАРОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: Іркут з вышыні птушынага палёту; "просценькая" шывера; стромкія берагі Байкала.

З чаго пачынаецца Радзіма

Вучыцца ў Маўра любові да прыроды

Шкада, што нашы настаўнікі часам ленуюцца хадзіць з дзецьмі ў паходы па зямлі Бацькаўшчыны. Зарад бадзёрасці і аптымізму, які атрымліваюць пры гэтым дзеці, нельга параўнаць ні з чым.

Вельмі важна і для саміх педагогаў не страціць з гадамі здольнасці здзіўляцца, патрэбы працаваць з душой, захаваць у сабе радаснае чаканне сустрэчы з незнаёмым, нязведаным. Свет, які акружае нас - разнастайны, дзівосны. Таму давайце ў новым навучальным годзе, першым годзе новага тысячагоддзя, адкладзем як-небудзь свае "неадкладныя" справы, возьмем з сабой сваіх дзяцей і адправімся на экскурсію на прыроду, пазнаёмімся з архітэктурнымі славутасцямі радзімы. Нельга выкладаць біялогію, геаграфію, гісторыю і іншыя прадметы толькі ў кабінеце. Трэба вучыцца пісаць, абдумваць сачыненні пра восень у родным лесе, парку.

А то мы проста ўжо развучыліся заўважаць, што знікае прырода, што ад яе, сапраўды, застаюцца толькі адны помнікі, на якія мы некалі хоць членскія ўзносы плацілі, а зараз і гэтага не робім.

Любові да прыроды нам усім, і дарослым, і дзецям, трэба вучыцца ў вялікага Янкі Маўра. З маленства маёй любімай кнігай стала аповесць "Палескія рабінзоны". А зразумець хараство гэтага твора мне некалі дапамагла мая любімая настаўніца беларускай мовы і літаратуры ў сярэдняй школы № 6 Кобрына Тамара Сямёнаўна Далбусіна.

УГОЛЬ

каменный и бурый

ОПТОВЫЕ ПОСТАВКИ

Тел. (017)211-25-10;
211-25-11.

Упэўнены: пасля новага, нават самага кароценькага, падарожжа перад вамі быццам нанава адкрыецца гісторыя народа Беларусі, роднага горада ці вёскі. Шматлікія "чаму" дзяцей зноў ажывуць, свет стане цікавіць іх яшчэ больш, з'явіцца жаданне даведацца як мага болей.

Экскурсіі падзяляюцца на цыклы: гістарычныя, ваенна-гістарычныя, архітэктурна-горадабудаўнічыя, літаратурныя, мастацтвазнаўчыя, музейныя, прыродазнаўчыя, вытворчыя і іншыя. Цыклы дапамагаюць дзецям больш паслядоўна засвойваць веды, павялічваюць патрэбу ў больш глыбокім вывучэнні гісторыі, мастацтва, літаратуры.

Пры добрых экскурсіях дзеці з году ў год, з першага да адзінаццатага класа, здолелі б паглыбляць свае веды пра сваю мясцовасць, раён, родны горад, яго гісторыю, прыроду, архітэктуру, мастацтва.

Высечаныя лясы, брудныя рэкі, атручаныя азёры - усё гэта рэаліі пачатку XXI стагоддзя. Наш утылітарны падыход да "зялёнага сябра" паставіў грамадства перад пагрозай усеагульнай экалагічнай катастрофы. Таму пытанні фарміравання экалагічнай дасведчанасці, экалагічнага сумлення, выхавання, дзейснай, актыўнай любові да прыроды ў дзяцей - цяпер адны з самых вострых і актуальных.

Менавіта такія пытанні павінны ставіць перад сабой метадысты і экскурсаводы рэспублікі, калі распрацоўваюць новыя маршруты і тэматыку прыродазнаўчых экскурсій.

Адзначу, што менавіта пешы турызм - найбольш даступны і папулярны від турызму. Ён не патрабуе ніякага асаблівага рыштунку. Падарожнічаць пехатою можна практычна ва ўсе поры года, за выключэннем хіба вельмі заснежанага зімовага часу.

Што трэба ведаць турысту, які ступіў на пешаходную сцяжынку? Па-першае, разлічваць свае сілы і сілы сваіх спадарожнікаў. Ісці трэба ў роўным, спакойным тэмпе, арыентуючыся на самага слабага ўдзельніка паходу. У калоне лепш рухацца па аднаму чалавеку, але, калі дазваляе шырыня сцежкі, можна ісці па двое-трое.

Выбар напрамку руху ў паходзе вызначаецца рэльефам мясцовасці, яе расліннасцю і наяўнасцю сцежак. Густыя лясы з падлескамі, складаны рэльеф, зараснікі кустоўя лепш перасякаць па сцежках.

Калі маршрут праходзіць па лесе, дзе няма сцежак, шлях трэба выбіраць уздоўж рэк. Пры руху ў лясных зарасніках, густым кустоўі неабходна вытрымліваць пэўны інтэрвал паміж удзельнікамі паходу, сачыць, каб галінкі не сцябалі тых, хто ідзе ззаду.

Перад выхадам на маршрут трэба навучыцца арыентавацца на мясцовасці з компасам, вывучыць карту раёна. І абавязкова ўмець карыстацца прыроднымі арыенцірамі: зоркамі, сонцам, дрэвамі, сістэмай прасек, ручаёў, іх размяшчэннем адносна старон свету. Гэта дапаможа педагогу і дзецям на маршруце, засцеражэ ад розных непрыемных нечаканасцей.

Шчаслівых вам вандровак, сябры, па родным краі!

Кастусь КАРНЯЛЮК.

Гэта цікава

Цуды палёту

Птушкі жывуць усюды - ад палярных ільдоў і схілаў найвышэйшых гор да бурных мораў, непраходных джунгляў, бясплодных пустыняў і шматлюдных гарадоў. Адзінае месца, дзе не сустракаюцца птушкі, гэта цэнтральная частка Антарктыды.

* * *

Усяго на Зямлі 8580 відаў птушак, а іх гісторыя налічвае звыш 150 мільёнаў гадоў.

* * *

Страус - самая вялікая з сучасных птушак, у яе - магутныя голыя ногі, а вышыня дасягае двух з паловай метраў. На назе афрыканскага страуса - толькі два пальцы.

* * *

А новазеландскія ківі нагадваюць калматыя футбольныя мячыкі з доўгай дзюбай і "вусамі". Цікава, што ноздры ў іх -на канцы дзюбы, што дапамагае ім шукаць чарвякоў у час начнога харчавання.

* * *

Самая вялікая колькасць лебедзяў, што зімуюць на Беларусі, зарэгістравана на Палессі - на рэках Мухавец і Лясная.

* * *

Калібры, гэтых птушак з танюсенькімі, як іголкі, дзюбамі налічваецца каля 320 відаў. Яны кормяцца нектарам. Тоненькая дзюба аднаго з відаў дасягае дванаццаці сантыметраў у даўжыню.

* * *

Атрад вераб'іных - самы шматлікі атрад, які налічвае 5110 відаў. Сюды ўваходзіць і маленькая валавока, якая шмыгае, нібы шэранькае мышаня, пад каранямі паваленай яліны і пяе так звонка і мілагучна, быццам сярэбраны званочак (звоняць і вялікая прыгожая райская птушка, і птушка-ліра).

* * *

Афрыканская буйвалава птушка збірае насякомых са скуры вялікіх траваядных жывёл і гэтым аказвае ім добрую паслугу.

* * *

У палярных абласцях здольныя жыць толькі нямногія віды, але затое калоніі гэтых птушак (амаль заўсёды выключна марскія), якія харчуюцца рыбай, дасягаюць мільёна асобін. Гэта - птушыныя кірмашы, якія ўтвараюць чысцікі, кайры, паморнікі.

Заўважым, што самая вялікая птушыная калонія ў свеце - на ўзбярэжжы Перу. А незвычайная каштоўнасць гэтай калоніі як фабрыкі ўгнаенняў (гуана) была вядомая яшчэ тысячагоддзе назад.

* * *

Яшчэ ў 1620 годзе былі вядомы выключна вялікія калоніі галубоў. Аднак... іх ужывалі ў ежу, а калі птушак было занадта многа, скармлівалі свінням. У пачатку XIX стагоддзя ў Паўночнай Амерыцы яшчэ жыло каля пяці мільярдаў гэтых птушак. Але апошнім прадстаўніком гэтага віду была Марта, якая памерла ў Цынцынацкім заапарку ў 1914 годзе.

* * *

Вельмі блізка да канчатковага вынішчэння былі і амерыканскія журавы. Але для выратавання віду была арганізавана строгая ахова. Калі чарада журавоў, напрыклад, ляцела ад Канады, дзе яны гняздуюцца, на зімоўку ў паўднёвы Тэхас, іх суправаджаў спецыяльны самалёт.

Кастусь КАРНЯЛЮК.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

ЗАСНАВАЛЬНІК — МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС: 220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.

Тэлефоны прыёмнай рэдакцыі: 36-91-42; намеснікаў галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэрыі — 36-53-22; рэкламы — 36-53-22; аддзелаў: школ — 36-43-62; праблем выхавання, навукі — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі — 36-43-71; ВНУ і тэхнікумаў — 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

ФАКС: 36-53-22.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Ала КЛЮЙКО.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва «Беларускі Дом друку», 220013, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.

Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12. Замова № 6998

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Падпісана да друку 26.11.2001 г. у 18.10

Наклад 30.000 паасобнікаў.